

*Elbeszélés prózában
Felajánlva Földvár Községért Alapítvány javára
3. kiadás*

Összeállította:
ADÓK ISTVÁN

1996

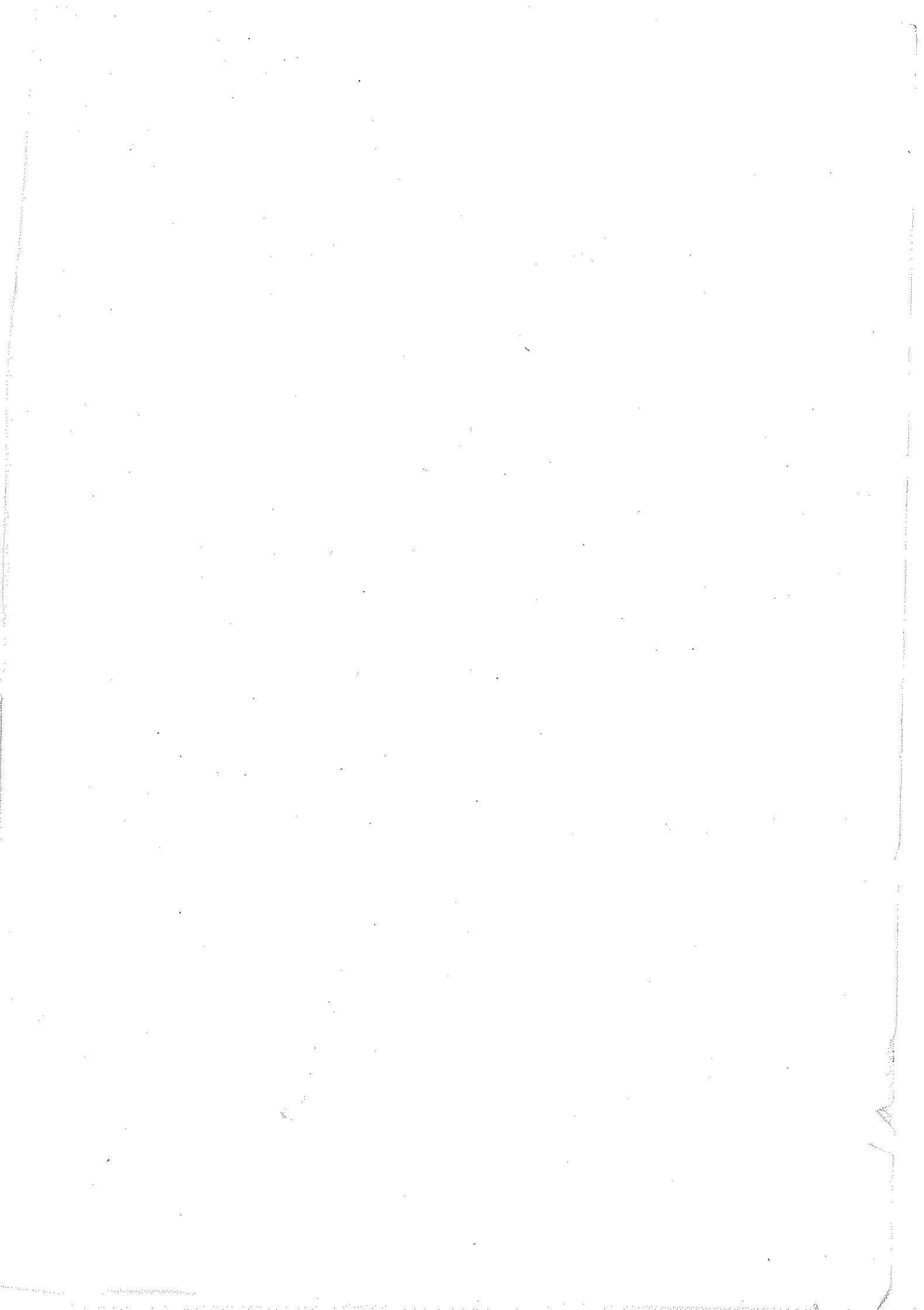
TÖRTÉNELME

150 éves

FÖLDVÁR KÖZSÉG

800 éves

ŐFÖLDVÁR KÖZSÉG

FÖLDEÁK KÖZSÉG CÍMERE

Csanád vármegye Földeák község 1908-1912

"1693/1912. Ein. szám alatti kiadva: Mi első Ferenc József Isten kedvező kegyelméből Auszria császára, Magyarország apostoli királya: Emlékezettel adjuk ezennel tudatván mindenkkel, akiket illet: hogy Mi a személyünk körüli Minisztérium vezetésével megbízott magyar Minisztériumunk előterjesztése folytan királyi hatalmunk teljességéből és különös kegyelmünkhöz FÖLDEÁK Csanád vármegyei községnek az általa bemutatott címerrel kegyelmeesen p e c s é t e t ezennel adományozzunk. Legfelső királyi akaratunk szerinti kegyelmeesen megengedvén, hogy azzal ezennel jövendő örök időkre a következő alakzatban használgassék."

Ferenc József s.k.
Lukács László s.k.
magyar király

A királyi könyvbe iktatott: Bécs, 1912. október hó 19.

Ulbrich Mihály s.k.
kir. tanácsos

A címer rajzolatának leírása: Csúskos talpon álló pajzs, melynek két mezőjében a pajzs alját elfoglaló hullámozó vizen arany csónakban jobbra fordulva szárnys angyal ül és evez. A pajzsra helyezett, jobbra forduló koronás nyílt sisak dísz, kettős farkú növekvő arany orozsán, a mindkét első lábával babérréggel körülfönt, arany markolatú görbe kivont kardot tartva. A sisak takarója jobbról kék arany, balról vörös ezüst. A címert fekete szelt ezüst kör veszi körül, melyben fekete betűkkel írva: *CSANÁD VÁRMEGYE FÖLDEÁK KÖZSÉG.* 1908-1912. körrel olvasható.

A címer ábrázolásának történelmi emlékü mondanivalója van.

A 1920. századfordulót követő évtizedben a község többirányú fejlődésén, gazdasági helyzetén keresztül vizsgálva, valamint a Náray családtól tárogatva az Földeák községet elismerő címer használatra jogosítja.

A folyamodványt 1811/1908. számú levélben terjesztette elő az Földeák község. Az ide tartozó javaslatok, véleményezések, egyetértések, érdemlegességi vizsgálat, stb. ez mind 4,5 évet vett igénybe, amikor is a fentebb ismertetett címer a 2542/1912. szám alatt iktatva megérkezett a nagyérdemű Földeák Községnek. Ezzel nem minden község tudott érdemeket előállítani, méltó elismerést nyerni.

Becsüljük meg és legyünk büszkék, hogy apáink ezen k i r á l y i elismeréssel is gazdagították a Község történelmét.

Ha a község ill. a községek történelmét vizsgáljuk, egyértelmű lehet az a reális vélemény, hogy O-Földeák, mint Új-Földeák községeknél egyazonos címer használat helyes.

B E V E Z E T Ő

Földeák község alapításának 150. évfordulójára írt történelmi visszaemlékezést a teljesség igénye nélkül sem lehet az *előlel* mellőzésével megírni. A ma Öföldeák-nak nevezett kis község történelméről részre, alapja Földeák községnek.

A történelmi visszaemlékezést ismert és ismeretlen őseinkre, a történelmi adta írások és legendák alapján legalább a 11-12. századig megtehettük. Természetesen a Tisza és a Maros felsősövényben nemcsak nevezett elődeink települtek le. Ugyanis az adott előnyös földrajzi fekvés miatt már a magyarság előtt is éltek itt emberek.

A falu kialakulását, lakóhelyé vállását a folyók vizgyűjtő területei határozták meg, hogy osztól-tavaszig milyen mennyiségű csapadékviz gyűlt fel és folyt le azokon. Megfigyelések során alakult ki a kevésbé veszélyes magaslati területeken a letelepedés. A folyók a halászat-vadászt lehetőségén keresztül megélhetést biztosítottak az itt élő embereknek.

A történelmi visszaemlékezés megírásához két kiindulási alap bizonyulna helyesnek:

1 / Az Árpád kori öföldéki templom, ill. alulepítmenyeknek történelmi kialakulása és funkciója /1/. A 14. század elejétől Földeák falut templomos faluként tartják nyilván és az épületet történelmi elbesszélésekben erődtemplomként említik.

A századok során átvonuló nemezsiségek vallási felekezeti szintű római katolikusok, reformátusok és evangélikusok templomként használták.

A most folyó kurató-feltáró munka ennél többnek ismeri fel, így az épület jelentőségét, érdekesebb történelmet Dr. Béres Maria szegedi régész-muzeológus a kutatás befejeztével dolgozza fel.

2 / Felfoghatóbb történelmi alap a 11. századból, amikor Ajtony pogány vezért, a vidék földesurát és hatalmasságát Csanaad Vezér megsemmisítte. A győztes vezértől kapta a vármegye és a Püspökség a C s a n a d elnevezést. Csanaad Vezér pedig egyidejűleg Ajtony birtokát, amelyen belül terült el az Öföldeák falu határa.

A teyjedelem nagysága nélkül szeretném ha mind több földéki olvasó felismerne a történelmi jó vagy rossz valóságát, ami erősítene annak tudatában, hogy őseink, apáink partagi életvitelre, faradtságos, szorgalmas munkája miként vitte előre a családjuk, a közösségük fennmaradását.

A történelmi emlékezés központja részünkről Földeák falu. Azonban lettörténelmek ismertetése csak az országban kialakult, megélt történelmi helyzetek vázlatos ismeretében lehetséges. Földeák falu több évszázados történelmet csak az országos történelemben illeszve

tudjuk megismerni, annál is inkább, mivel az országos események befolyásolták a helyi történeteket.

Hazánk viszonylatában ugyan történelmi jelentőséggel nem bíró falu, nekünk, ma élő leszármazott nemzedékeknek történelmi örökségünk, amiről nem mondunk, nem mondhatunk le. A falu lakói, ősünk, több pusztlúságot megélve újra bírták fakasztani az életet, amibe évszázadokon, ha beletartadtak is, újra tudtak kezdeni. Ezekre az ősökre emlékezni tisztesség.

Földeák falu története folyamatossgának megszakadását a víz ellenállást nem tűrő hatalma okozta 1845. év tavaszán. A két falu - Ó-Földeák és Új-Földeák népessége egykötéségi gyökérből származik. Eppen ezért helyes, hogy egyidőben 1996-ban emlékezzünk, ünnepeljük múltunkat és biztató jövőnket.

Óföleák lenyegében keréktve a 800. évt, míg Földeák lakói az ősünk áttelepedésének 150. évfordulóját ünnepelehetjük.

Óföleák történelmében az a történelmi, hogy évszázadokon át többször elpusztult és mindig ugyanott, ugyanazon a helyen újra épült. A századok s föleg a török hódoltság idején hozzá hasonló falvak tucatsa pusztult el. Ma azok helyét a felszántott tavaszi ugaron csak nyomokban találjuk.

Az írásom felépítése a múltó évek folyamataival egybeesően történiik.

A *falu* megnevezést azért használom, mert adott időben ez volt a hivatalos és ismert. A *község* elnevezést az 1886. évi XXII. törvény lépteti életbe. Nem véletlenül maradt Óföleák, még a ma is élők nyelven az *ófalu* megnevezéssel.

Írásomhoz a vezérforrásait:

- Varga Ottó történetíró: Magyarország Története 1895. című,
- Gilicze János levéltáros: Kézirat Földeáki Náray Család 300 éves története című,
- a Makói Levéltárban elhelyezett Földeák község többszázéves iratainak áttekintéséből,
- valamint egyéb történelmi írásokat és jegyzeteket tanulmányozva, továbbá 100 éves közvellen és közvetett ismeretekből.

vettem alapul.

Földeák, 1996

Szerző

I. RÉSZ

O-Földeák község történelme a II. századtól napjainkig

A vármegye rendszer kialakulásán belül Földeák falubirtok eredeti területe 17.000 magyarhold, illetve: 12.750 kataszteri hold, vagy 7.338 hektár.

Földeák község földesuri tulajdonosai az ismert sorrendben:

- Csanád Vezér halála után a birtok a Kamara tulajdonába került,
- 1428-1456-ig Hunyadi János birtoka
- 1662-1686-ig Balassa Imre gr. birtokolja
- 1687-1729-ig Kamara tulajdona,
- 1730-1759-ig Náray György és József, haláluk után
- 1760-1945-ig Náray György egyeneságu leszármazottai, utolsóként is Náray György.

A 12. század elejétől a ma is látható domborzati helyeknek megfelelően kettőtelepüléstű falu alakult ki, Al-Deákfalva és Föl-Deákfalva elnevezéssel. A 14. század elejétől mind több menekülő letelepedésével az állandóan itt lakók száma jelentősen emelkedett, és a két telep összeépült. A névutók és jelzők elhagyásával ettől kezdve F Ö L D E Á K - ként szerepel a korabeli feljegyzésekben. Egyházasközpont, a Csanádi Káptalan része, ekkor még a tizedajánlásban nem szerepel.

A faluhoz tartozó hatalmas területből négy egymástól távol eső birtokrész van, ahol a kialakult földművelést, szarvasmarha nevelést és egyéb állatok tartását lehetett folytatni.

Ezek a művelhető birtok részek:

- a Falu tágabb területe, ahol századok alatt újra és újra települt,
 - Makó féle eső dombos területek,
 - a Karabukai dombos részek,
 - valamint Gajdos pusztai birtok részek.
- A korabeli térképek szerint a szomszédos települések:
- Szemeegyháza, Egyházasközpont, Földeák és Makó között,
 - Igás, Egyházasközpont falu a jelenlegi területén,
 - Gajdos település.

Majd az 1753-as felmért földleírás birtok területet több határészben, dűlőben nevezik meg. Úgy mint: Földeák, Úrnös, Kéthalom, Gencshát, Gubásztelek, Karabuka, Gajdos és a Szarazéri tanya-földek.

A fentebb vázolt időben Földéak Egyházas falu. Amikor leírjuk, vagy említtük a *falut* nevet tudni kell, hogy ez egyben birtok jelzés is, ezzel együvé tartozik a 17.000 magyarárd birtoklása.

A korabeli feltételezett vízrajzi helyzetet kiemelő térképek ismerete szerint Földéak birtokai, de a Tisza és a Maros felé hajló más birtokok is vizes, mocsaras, náddal és sokféle vízivőnnyel benőtt terület volt. A századok folyamán kialakulhatott, és kialakult művelési módok alkalmazásával általában a víz által el nem ért földrészeket véghezvittek *teremtő* munkát. Ebben a szorgalmas tevékenységben az itt lakók sem egymástól, sem hatalmasságoktól a 14. század végéig gátolva nem voltak.

Visszatérve a 12. század végéig állandó lakosok kevés számban birtokolták a falut. Zömében a rendszeres tavaszi áradást megelőzően és közben a környező, alacsonyabb földrajzi helyen fekvő, városokból, falvakból menekültek ide. Gyakran volt Szegedről, Vástarhelyről és Makóról az idemenekülés. Gyakori szinte minden évben megisméltető menekülés alkalmával mind többen maradtak itt s véglegesen letelepedtek.

A vizzel árasztott viszonyokhoz kapcsolódott elődeink lakáshelyzete is. Jellemző volt századokon át a nádból-sárból-tüzfából épült *ház*. Ezek egyhelyiségből álltak, többségében félig földbe építve. Így télen melegebb, míg nyáron hűvösebb volt a lakás. A mai felfogással néhez helyzetüket megérteti. Eppen ezért nem akarok kényeszer szokásokat említeni, csupán egyet: pl. az ősszel felvert vastagabb ruházatot, csak tavasszal vetették le magukról. A lakás, az időjárás érte kényeszerítette őket.

Főfoglalkozásuk az élelem és a legszükségesebb ruházat biztosítása volt. Elemezésük főleg hal és viziszármazások fogásából, tojás gyűjtésből került elő. Ezekben a századokban a földművelés kezdetleges volt. Vetésforgójukat nem ismerjük, de a köles, mint vizes kedvelő évezredes kultúrájú növény, nagy mennyiségben termelt és étkezésre használták. (Egyébként egyes országokban kenyérmönvénnyként ma is használják.) Termeltek buzát, lóbabot, csicsókat és hasonló akkor ismert étkezésre használható növényeket. Tartottak gazdasági erejükhöz mérten állatokat: lovat, szarvasmarhát, sertést, juhot, kecskét. De a legfontosabb háziállat a kutya volt.

A 15. század elején, 1428-ban a török vészedelem elleni megelőző védekezés során Zsigmond császár-király H U N Y A D I János fővezér tekintélyes erdélyi birtokait a Földéak falu is beletartozott.

Ettől az időtől a falu lakóinak száma és tevékenysége mérhetően megváltozik. Nem elsősorban a fájjellegnek megfelelően halászzattal és földműveléssel, inkább a katonai felkészüléssel, lönéveléssel, szarvasmarha tartással foglalkoznak. Hunyadi János mérhetően erdélyi vagyomának bevétele a török elleni támadó vagy védelmi harcokra, csatákra használja fel. Hatalmas birtokán több százezer ember él, akik a birtokkal együtt

kerültek szolgálatába, akik zömmel katonai szolgálatot látnak el, kik nemesek, jobbágyok és zsellérek voltak.

A harcok során kiemelkedő vitézi bátorságot nemesi levéllel jutalmazta. Így került az évtizedek folyamán a 15. század végéig mind több nemes e vidékre és Földeák faluba is, akik bírtok használatot kaptak.

Már korábban is, de Hunyadi János a falu földesurának idejében kitéjlesztte a közösségi, a helyhatósági szervezést. Tekintélyt élvező és erkölcsi magatartást példázó falubeli lakosokból 4-5 tagú előjáróságot választottak, élén a bíróval. A lakosság heterogén összetételű szaporodásával, a termeléssel, hadba vonulással mind jobban előkerülhettek az úgynevezett intézkedési feladatok.

A vallási élet is kitejlesedőben, a Püspök Balazsfi Dénes (Balázs fia Dénes) személyében papot küldött a falunak.

A katonai felkészülés a Honfoglalás óta szinte folyamatos volt. Nemzedékről-nemzedékre az arra testileg és szellemileg alkalmas férfiak elsősorban katonailag voltak képzettek, mindennek folyamatosságát objektív helyzetből is biztosította: a király, a zászlós főurak, külső és belső ellenségeskedései.

Most a török egy új típusú ellenség, nem mi támadtuk meg, a török nemzet akarja Európát, de ennek legalább is a déli-nyugati részét, elfoglalni. Ismert a történelmi irásokból, hogy ennek megakadályozására, a Pápai felhívásra több ország összefogott. Ugyanakkor a török közeli szomszédságában lévő Magyarország a törökkel szemben honvédő háborúra kényyszerült.

Az 1389-es rigómezei csatától kezdődő több mint 100 éves állandó készenlet és háborúskodás, a 150 éves török hódoltság, az ország három részre szakadása provokálta és okozta a felmérhetetlen eseményeket, gazdasági és személyi veszteségeket. A közvelen és közvetett megélésben a kis Földeák falu is kivette részét.

Súlyosabb formában érintette a falut 1514, amikor II. Ulászló király a papsággal együtt a török ellen keresztes hadjáratot hirdetett. A történelemből ismert ennek végkifejlete, paraszti felkelésbe torkolt, amit már csak egy végső leszámolással lehetett megszüntetni. Országosan 15-20 ezer magyar testvérharc veszteséggel.

Dózsa György kinevezett keresztes fővezér a *kurucok fejedelme* a király és a főpapok ellen fordult, mivel visszavonták a keresztes hadjáratot, ami végleg elmelegesítette a kialakult feszültséget. Dózsa fővezér több ezres *keresztes* seregével Dél-Kelemetek indult, amerre ment dúlás, fosztogatás, fölgyújtott kastélyok jeleztek újat. Végső kegyetlen leszámolása Nagylak-Csanádnál a Csanádi Püspökség teljes pusztításával fejeződött be, ami a püspökségéhez tartozó városokat, várakat, és falvakat is súlyosan érintette.

Igy pusztult el, földig leégetve a Hunyadi Kormányzó és Mátyás király idején fejlődésnek induló, addigi történelme során a legmagasabb kulturális és gazdasági szinten lévő Földéak falu is.

A falu története három nagy időközi keretben alakult:

- Hunyadi János földesur idejében, s ezt követően ebből eredő szervezeti és gazdasági felmerkedésként 1550-ig. Hunyadi mint hadvezér kitüntetéssel és adományjal jutalmazta a harcokban kitűnt embereket, és ugyan ezt tette a vitéző hősök családjaival is. Ebből eredően jegyzi fel a történelem, hogy mind több egytelkes kis nemes települ meg Földéak falu területén.

- 1550-1686-89-ig a török hódoltság megszűnéséig.

- 1711-től az ország belső vizályainak megszűnésétől kiformalódik az új gazdasági és politikai rend.

A Duna menti városok és várak, valamint Buda elfoglalása után 1551-1552-ben a török fősege Temeşvár, majd a többi Erdély széli várakat és városokat szállta meg. Így foglalták el az időközben valamelyest felépült Csanádot (Csanád várát) a hozzátartozó falvakkal. Többek között Földéak falut is, ahol erre az időre az itt élő és visszatért nemesek és szabad földművelő lakosok az 1514-es pusztítás után már létfenntartó gazdálkodást folytattak.

A török átvonulása pusztítással járt. Több házat, kunyhót leégettek, állatállományt, élelmet, amit csak találtak elvittek. A török-tatar segeg elvonult, szinte hírük sem volt a faluban 1596-ig. Amikor a történelmi feljegyzés szerit Gyula vár elfoglalására induló tatar segeg Csanád térségében időzve a falut ismételen megsemmisíté, a templomot lerombolja.

A falu újból lakatlan marad. A tavaszi áradások újabb menekülteket hoznak Szeged-Vásárhely-Makó térségből, s az itt maradt kevés számú os lakosokkal újabb erővel építik hazáikat, de már a menekültek ismertebb módszereivel. Az életkörülmények jelentősebb változásáról, a korábbi időkhoz képest további fejlődésről tanúskodik a néprajz. Délről a törökök ellen harcolt magyarok, valamint a megszálló törökök korábban nálunk nem termelt elemzési kultúrákat hoznak be. Illyenek a mexikói kukorica, és a napraforgó. A lakosság az elvitt szarvasmarha *allomány* helyett juhok, kecskét, baromfit tart.

Nagyban elősegítette ezt a korszakot, hogy Földéak falunak nincs földesura, így szabad földműveléssel, állattartással, halászatral, vadászattal foglalkozhatnak. A lakosság mivel a falu és közelebbi határának domborzati viszonyai kedvezőek, a Maros-Tisza mélyebb árterületén kívül esnek, mind nagyobb területen tudja létfenntartását biztosítani. Ebben a korszakban a lakosság ismét gyarapodik, mind többen laknak az érzelhetően biztonságos, vizek közé bezárt területen. A falut ismét több menekülő földművelő is népesíti. A tizedlajstrom feljegyzésben a ma is használt családnevek: Szabó, Szűcs, Kovács, stb. szerepelnek.

Ebben a kiegyensúlyozott megélhetést biztosító társadalmi közösségben élő falu lakóit várattamul, évtizedekre szóló elnyomás ért.

Wesselényi Ferenc nádor nem tudván, hogy a falu a Kamara tulajdonában van, így 1662-ben adomány levéllel gr. Balassa Imrét mint új földesurat birtokba helyezi.

A tévedést, jogtalan birtokba adást 1665. augusztus 17-én kamarai leíráttal visszavonják, és a birtokot a Királyi Kinestár tulajdonának jelentik ki.

A három jogállású országban a Király nevében kiadott határozatot gr. Balassa nem vette tudomásul, a birtokot továbbra is használta, de nem akármilyen despotikus módon, katonákból szervezett végrehajtókkal szedte be a földjaraadékokat és az adót.

A virágzásnak indult kisgazdaságok mind tönkre mentek, elszegényedtek. Az ökenyür uralma csak a törökök kiverésével ért véget.

A falu történelmének sodrából kilépve, országos jelenségek kezdete van kialakulóban, ami magában hordja a pusztulást, és későbbi felemelkedés lehetőségét is. A tatár-török 1683-ban újra támadásra készül, de már Magyarországon túlra, Bécs bevetelére. Azzal az előkészületei igénnyel, hogy a támadásban Thököly Imre, a török által elismert kunoc király 25-30 ezres seregével segítse, ami sajnos meg is történt.

Az 1684. év tavaszán a Pápa védszövetség alatt megalakult a Szent Liga Török Ellenes Szövetség. Habsburg katonai vezetéssel, Németország, Lengyelország, Csehország és Velence katonai támogatással. Leopold császár-király egyidejűleg felkérte Apátfy Mihály erdélyi vajdát, hogy lépjen be a Szövetségbe a török kiűzésére. A vajda a korábbi serehmeket felhözva, valamint a töröktől való félelmében, nem lépett be a harci cselekményekbe. Ugyan akkor közben Caraffa generálissal egyezményt kötött elelem szállításra.

Bécs a kereszties seregek együttes erejével, Lothringei Károly német hadvezér és Szobienzki János lengyel király vezetésével fogadta és leverte, menekülésre kényszerítette a törököket.

Ezt követően 1686-ban buda visszafoglalása is megtörtént. Míg 1699-ben a törököket kiűző háború a karlócczai békekötéssel befejeződött. Thököly Törökországba menekült.

A törökök kiűzése, az osztréosz visszafoglalása 16 keserves esztendővet igénybe, és Buda a főváros lerombolva, majdnem hogy egyenlő volt a földszínnel.

A török elleni harcokban több százezer magyar vére hullott a csatamezőkön, amíg védtek, amíg akadályozták az ország elfoglalását. Az ország háromrésze szakadása, a politikai és gazdasági elkülönülés, a Király, a Vajda, a Fejedelem mástól századon át egymás rovására cselekedett. Sajnos a töröktől való felszabadítás során is így volt, a császár-király megbékélést igéro keznyújtása ellenére is.

Igy történhetett meg, hogy a haza védelméért hullatták véréket, de a hódoltság megszüntetésében: ugyan magyar katoná volt, de nem volt hadserég, nem volt magyar fővezér, így nem termett magyar dicsőség.

Földeák falu több évszázados történetét csak az országos történelemben illesztve tudjuk megismerni, annál is inkább, mivel az országos események befolyásolták a helyi történéseket.

A törökkel való háromévszázados háborúskodás Magyarországot azért érintette, mert a hit buzgó mohamedán török az európai keresztény világ ellen évszázados hódító háborút indított. A nyugati kereszténység kapujában pedig Magyarország állt, s így kényszerülve volt a védelmi harcra.

Hazánkat a török az 1396-i nikapolyi csatától, az 1699. évi karlócazi békéig (kisebb csatározásokat nem számolva) tizenhat jelentős csatába kényszerítette bele. Valamennyi csatához a keresztényi világ, a Pápával az élen, így az érintett nyugati hatalmak: osztrák, francia, német, lengyel, Velence stb. is kitartóan segítségnyújtást ígért, ami legfeljebb sekély pénzösszeg formájában valósult meg. Amíg a magyar hullatta véréit, addig a védelem alatt álló nyugati szomszéd államok épültek és gyarapodtak.

Történelmi leírásokból gyűjtve a fent jelzett háborúk összességében: A törökök 480 ezer embert, míg a magyarok 220-230 ezer embert és mérhetetlen kincset érő javakat veszítettek el. Még lényegesen növeli a magyar veszteséget az országból rabzsíjon kivitt több tízezer férfi, nő és gyermek. A férfiakat dolgozni, a nőket szülni, a gyerekeket pedig janicárnak vizsik nevelni. Az évszázados harcok alatt a török így is pótolhatta veszteségeit, hogy újabb és újabb harcba tudjon 40-50 ezres létszámu hadsereget felvonultatni.

Három leggyászosabb csatája volt a magyarnak: 1448-ban Rigómezőn, 1456-ban Belgrád az ország kapuja, és 1526-ban Mohács az ország szívének. Budának kapuja. Rigómezőn 25 ezer vitéz esett el, Belgrádban 40 ezer török és 8 ezer magyar, Mohácson pedig kevesek menekülését kivéve valamennyi magyar és meglepően kevés török.

Minden csata győzelemnek ill. veszteségének meg van az oka és indoka, amit a történészek élethűen fogalmaztak meg.

Belgrádtól, Magyarország kapujától csak annyit: A magyar urak évtizedeken át sokaltak és irgyletek Hunyadi János győzelmi dicsőséget, így ezt a háborút jelenlétükkel gyéren támogatták. Ez a szegény vitézek háborúja volt, ezek a hazájukért harcoltak. Nem volt joguk, csak kötelességük, volt ugyan házuk, kunyhójuk, és hazaszerezték!

A fényes belgrádi csatát megrázó gyászos hetek követték. Hunyadi a nagy vezér a dicső győzelem után súlyos beteg a csatát követően, Zimonyban 1456. augusztus 11-én meghalt.

A törökök kiverése és a karlócczai béke után; az 1700-as évek küszöbén az ország siralmas állapotba került. Napjainkig sem találhatók falvak, mocsár, vadvíz, bozót borítja a tájat. Leégett falvak, városok jeleztek a kivonuló törökök útvonalat. Hajdan egész tartományal felérő Csanád vármegye egy városból és három faluból (Makó, Battonya, Torna és Földéak) állott.

Földéak falu is a földdel volt egyenlővé téve. Valamennyi épület felgyújtva, a menekülmi nem bírók lemészárolva. Az egyedüli tégláépület, a templomot is teljesen lerombolták. A rabságba el nem hurocított lakosság amerre tudott menekült. Egyedüli biztos hely volt a vadvízes-bozotos nádás. Vátsárhely térségében Batida környékén a végtelen nádásban nagyobb számú török maradt vissza és telepedett le.

Valamennyi bujdosónak elképzelhetetlen, bizonytalan sors adatott a létfenntartás tere is. Silány kunyhókban, vermekben húzódtak meg. Az anélkül is szörény étkészésüket nehezen tudták biztosítani. Halfogásból, erdei gyümölcsön és fagyókéren tengettek mindennapjukat. A bekekötés meghirdetésével lassan visszatért a megmaradt lakosság, így az élni akarás is. A török katonai földesurak helyébe visszatértek a régi földesurak, ill. azok leszármazottai. A letelepédést az osztrák (német) koromány megbízottai irányították. A földékről, a birtokról a régi oklevelet kérték, aki nem tudta igazolni jogosultságát (ilyen elég sok lehetett) vagy ha a Kamara már korábban megszüntette, a birtokot elvették és a Kamara részére bekebeleztek. Így került Földéak falu is a Kamarához.

A törökkel való leszámolás után a belső hatalmi feszültségek nem tettek lehetővé az ország megújulását, az egyesítést. Leopold császár- király közel 50 éven át minden elődjénél kifogásolhatóbb uralkodó volt. Sülyos terhekkel nyomta el Magyarországot az osztrák örökösödés kapcsán. A magyar nép elviselhetetlennek tartotta saját sorsát, és elkecsereződésben az 1700-as évek elején kaszát, kapát, villát ragadva pusztított amerre járt. Egyidejűleg a Felvidéken Bercsényi Miklós gr. bontogatta a szabadság zászlaját. II. Rákóczi Ferencről zászlót kapnak, az "Istenért és Hazáért" felhívással. A magukat kurucoknak valló felkelők élére Karolyi Sándor szatmár megyei főispán állt. Parasztlázadás lett belőle. A Felvidéket, Erdélyt, a Tisza mentét végig rabolták, gyújtogatták. Végül a felkelés országossá vált.

Rákóczi, Bercsényit a lengyelországi menekülésből visszahívták. 1705-ben Szécsényben az *Ország szabadságának kivívására a Szövetség Rendei* gyűlést hívták össze, amikor Rákóczi Ferencet vezető főjedelmé választják meg. A Rendben több magyar gr. és főúr vett részt, és a nemesség is megértette, hogy nem lazadástól, hanem *szabadságharc*ról van szó.

A királyi parti főurak is csatasorba álltak, így alakult ki a *kurucz-labancz* ellentét és országossá terebélyesedett az ádáz ellenségeskedés.

A Szövetséges Rendelet, főpapok, főurak, vármegyék és városi követek 1707. május havában Onod térségében tízezer kurucz védelmében sátorlábortáborba gyűlékeztek. A több napos ellentmondásos értékezésben, végül teljes egyetértésben kiadták a *Függetlenség Nyilatkozat*-ot, imígyen *Eb ura fako* felkiáltással, amiben kimondták az osztrák-házról való elszakadást, és József-et a királyi trónról megfosztották.

Az öndi táborozás után a pénz hiányában mind két részről visszafogottabbak lettek. József császár- király jóakarattal, jószándékkal, békeességgel közlekedett a Rendelet fele. Pozsonyban kitartóan a megbékelést szorgalmazta, bizonyítani kívánta, hogy apja ellátandó országglyűlést hívott össze. Kegyelemler ígért és adott minden hűséget vallónak. József király uralkodásának módját nem követi, megbékelést ajánl minden magyaroknak.

A szegénység, a súlyos pestisjárvány, ami a kurucz zászlóaljakkban még jobban aratott. A bajok közepette a lelkesedés alább hagyott. Biztak a király ígéréteiben is.

Igy adódott, hogy 1711. április havában Szatmár mellett, a nagymajtenyi síkon a császári és kurucz seregek, valamint vezéreik békeességben találkoztak. Kellő kölcsönös tisztelattal kiírták a *Szatmári Békekötés Levelet*. Ezzel véget ért a 8 évig tartó Szabadadságharc.

Rákóczi Ferenc és Bercsényi Miklós, valamint több főúr nem fogadták el a kínált kegyelemler és békeességet. Inkább Törökországba bújdosnak, ahol családjukkal együtt honntalanul haltak meg.

A békekötés évben meghalt József császár- király is.

III. Károly császár- király új módszereket vezetett be az osztrák- magyar kapcsolatokban. Megerősítette az elhunyt király ígéréteinek változatlan betartását. Pozsonyban újabb országglyűlést hívott össze, ahol a saját nevében is elkötelezte magát a magyarság minden rendű rétegének támogatására. A törökök kiverése után két évized telt el, míg az újjáépítéshez királyi akarat, egyetemleges erővel eljutottak.

Az ország földjei az elmúlt évtizedekben a rendszeres művelés hiányában elvadtak. Erre az időre az Allamkinostár földjei az ősi időkre emlékeztetve megszaporodtak. Kendezni kellett a birtok tulajdonokat. Az okmányolt hit- és szolgálmi levelek és kinostári okmányok szerint az érdemleges birtokokok földjüket megkapták. A gazdaság beindulásához nélkülözhetetlen volt valamennyi föld megművelése.

A Kinostár Képviselete igen széles körben vizsgálta az érdemi szolgálatot, s így alakult, hogy igen sok magyar- osztrák- német polgár érdemének elismerése mellett földbirtok adományban részesült.

A fokozott megművelés érdekében többen a tulajdonos Kamarától bérleményket használtak földet. Ugyanakkor kiterjedt formában a Kamara adás- vétel alapján is értékesítette a szabad birtokokat.

Az adás-vételi lehetőség keretében vásárolta meg 1729. év február havában okmányolva Földeák falut 17.000 magyarhold területtel N a v a y János szegedi kanonok, testvérei részére. A vételár 4.500 rénes forint alapköltség, és a bekérülési költséggel együtt 8.044 forint volt.

A további megérthetőség céljából rövid kitéréssel foglalkozom a Náray-család szorosan idetartozó történetével. Egyébként a Náray-család igen terjedelmes és községtörténetileg is igen értékes levezetése, okmányai *Magánulajdonban lévő védett levéltárban G i l i c z e* János levéltáros birtokában van, aki Földeák községek ünnepeit évfordulójára terjedelmes értekezést fog kiadni.

Folytatva a történet vonalát a Náray-Család felmenői a királyi Magyarország Nőgrád megyei területén éltek különböző tevékenységű polgárokként. Téréségünkbe az 1700-as évek elején kerültek a szülők négy fűgyermekkel: János, Pál, István, György. Valamennyien tanult, képzett férfiak lévén a társadalom széles területén vezetői munkaterületeken dolgoztak. E témakörben közvetlenül szereplő: János pap, Pál gazdatiszt, István ismeretlen foglalkozású, valamint György jurátus (foggyakornok)-kal foglalkozom.

A Náray-család köznemesi rangját Náray Pál szerezte, ill. érdemelte ki azzal, hogy a király által kinevezett Pálfi gr. fővezér hadainak kötelekében, mint tiszti szolgálatot teljesített. Szolgálatának elismeréséül József császár- király 1711-ben köznemességet és címert adott, aminek joghatálya kiterjedt: fűi leszármazottjára, valamint férfi testvérei és azok fűi leszármazottaira is.

György, Szolnok-Doboka megyében munkája során főfeladatként végzi a fentebb már ismertetett Kamari-földek felkutatását, azok birtokos nélküliségét. Így került annak ismeretére, hogy Földeák falu Zsigmond király adományozó és Hunyadi János adományozott volt birtoka 1456 óta Kamarai tulajdon. Leveleiben kérte bátyját, János kanonokot, hogy tekintélyenél fogva, mint a pozsonyi országglyűlésre küldött, sürgösen járjon el a jelzett ingatlan megvásárlásában.

János kanonok a fentebb jelzett időben és pénzt a birtokot megvásárolta, amit ugyan György teljes egészében magának szeretett volna. Ezt a pap-testvér úgy oldotta meg, hogy elsőként a birtok saját nevére került, mert a humánus is ezt igényelte. Valamint a nemességét szerzett Pál időközben meghalt és gyermeke József lépett az örökébe. De nem utolsósorban a birtokért kifizetett vételárban József örökségéből jelentős pénzüsszeg képviseltette. János pap aki névleges tulajdonosnak tekintette magát, halála (1730) előtt végrendeleti örökségként egyetemleges birtoklással Györgyre és kk. József-re hagyta a vásárolt birtokot.

György Földeák faluban alakította ki birtoka központját, s 1731-ben már kúriát építtetett és ideköltözött. József és utódai később a karabunkai részen építettek ki gazdaságukat és nemesi kastélyukat.

György 1759. november 22-én halt meg, 5 leány és 4 fiú gyermeke született. Józsefnek 6 leánygyermekke volt.

(eddig a kitérő)

A birtok rendezések kezdetével egyidejűleg a Király meghirdette az idegenből hozandó, hozható lakossági betelepítéseket. Nagy volt az ország és igen kevés a dolgozó nép. A szomszédos országokba, mai kifejezést használva, ügynökök jártak és toborozták a Magyarországra betelepülési szándékozókat. Így az országba a második bevándorolási is eredményesnek bizonyult.

Igen jelentős számban jöttek a Magyar *Kanadán*-nak vélt területre: németek, csehok, török, lengyelek, szlovákok, Erdélybe tömegével romáknak, s a déli vidékekre szerbek-rácok. Nagy létszámot képviseltek az Alföldön itt maradt volt török katonák is.

Szabad költözése volt minden polgárnak, jobbágyoknak, zselléreknek. A jobbágy erejéhez mérten szabadon vállalhattak földművelő szolgálatot a földesuraknál egyezségük szerint. Az állami kincstári földekből birtokot lehetett használni. A falvakban és városokban letelepedettek házipártis céljára jobbágytelket kaptak.

A földig lerombolt földeket faluban is a szabadságot és békeséget hirdető szarmári béke után rohamosan és tekintélyes számban ékeztek, elsősorban a megmaradt őslakosok és később az ideköltöztek. A falut most szabad emberek lakják, 4-5 kismenési család közösségében. A nagy lehetőségek létfenntartó munkára ösztönözték a lakosságot. Kihasználva, hogy a falu a Kamara tulajdona, így a Kamara képviselőitől ki-ki erejéhez mérten igen olcsó birtokot váltott.

A lakosság a falu gyarapodásával, a mind gyakrabban előforduló közügyek képviselőire, a régebbi idők gyakorlatának megfelelően Helyhatóságot választ. Előke a bíró, albíró, törvénybíró, adóbeszedő. A fentiekből már ismerjük, hogy a falu művelhető és legeltethető, és hasznos terület az Államkincstáré, amit az itt lakók birtok fizetés mellett használtak. A birtok beszedésével, elszámolásával az adóbeszedő volt megbízva. A falunak szigorúan el kellett számolni a Kamara javára beszedett birtokkal. Ennek az előjárónak már irni-olvasni kellett tudnia.

Adott időben a falu 300 körüli lakót a falu papja és bírója képviseli, segíti, irányítja a közös érdekek és kötelezettségek megtartására. Mind ezzel a közigazgatás alapjait kezdeményezik kialakítani. Amel is inkább, mivel a pápai Tridenti Zsinat 1536-ban elrendelte a születés, házasságkötés, halálozás tényének nyilvántartását, az *Anyakönyvvezést*. Ezt hazánkban a katolikus egyház 1614-től, míg a reformált vallásúak egyháza 1785-től vezették 1895. október 1-ig, az Állam és az Egyház elválásáig.

Az új idő már újszerűbb, módosultabb építkezést feltételez. Természetes a nád, a sárcsömpölyeg továbbra főépítési anyagnak számít, de előtérbe került a megújított vályog, aminek készítéséhez csak szorgalom és idő kellett. A kunyhószerű hagyományos építkezést a földszintre történő építés váltotta fel. Később a betelepedett más nevezeteliek ismeretei is elősegítették az építés módszereit. Ez időben kezdtek a vertfal használatát, később és ritkábban a vályog helybeni égetését tábori máglyákban. Ez nem jelentette azt, hogy még század múltán is nem volt nádból épült ház, vagy kunyhószerű építmény.

A tetőzet anyaga nem cserép volt, hanem még évszázad múlva is jellemzően nád, amit lassan a betelepült jövevények fából készült *zindely* tetővel váltottak fel. A zindely még a 20. század elején is használatos tetőfedő volt. Ezeket az építési anyagokat a gyakorta okozott tüzesetek miatt, a 19. század végén törvények tiltották.

A faluba visszatelepülő, de vidékről is ideköltözött lakosok most zömében római katolikus vallásúak voltak. Őseink életében, a keresztény Európában alapvető volt a hit megvallása és gyakorlása. Ennek gyakorlati jelét mutatták már a visszatelepülés első évizédeiben, úgy 1723-tól, olyan Egyház közsegét hoztak létre, amelynek imaházát, parokját építették. S 1723-ban a Püspök plébánost küldött lelki vezetőknek B i e l i c z k i Sámuel személyében. Hitük megvallását és annak támogatását igazolja, hogy a megélhetés, a lakóházak építésének terhe mellett majd 1758-ra földesúri segítséggel a török által 1686-88-ban lerombolt templom romjaira új templomot építenek fel.

A falu a Návay család birtokába kerülve évek múltán nagyobb lendületet kap a fejlődésben. Átmeneti nehézségek azért voltak, ami részben a mindennapi kenyeret is érintette. György földesúr személyes irányítású gazdálkodást viszonylag nem gyakorolt. Magasabb járási, megyei hivatalok képviseléseiben volt elfoglalva. A falu lakóinak az eddig használt, birtokolt földterületeket továbbra is biztosította, de már lényegesen magasabb jobbágyi teher mellett. Ez ugyan feszültséget okozott, de megélhetőségre a falu lakóinak más lehetősége nincs, így kényszerülve voltak elfogadására.

Návay György földesúr, bátyja János pap halála után az örökség megszerzésével egyidejűleg, ideköltözése alkalmával Földesúri Földesúri U R I S Z E K E T ült, megyei és járási hatásköri személyek, valamint a teljes, akkor mintegy 70-80 jobbágy család részvételével.

Mint a falu birtokosa bemutatkozott. Az általa megkívánt elvárásokat, föld és legelő használatot, élelem beadást (hal és termény) meghatározott jobbágyi szolgáltatást, esetenként kivett adó maradvékra vonatkozóan megfigyeltetésére hívta fel és kötelezte a birtokosokat.

A mértetlenségnek tűnő földesúri birtok, aminek akkor közel kétharmada még vízzel borított mocsár, nádas terület. Míg a falu környékén lévő, valamint a gajdosi és a karabukai terület-rész eredményesen művelhető volna. Azonban az időben itt élő lakosság erejével gazdaságosan megművelni nem lehetett. A földesúr az országos viszonylathoz hasonlóan a Felvidék több településéről több-kevesebb családokat hozott és telepített le. Mind a három

zavartalanul művelhető területen, így Óföldcák faluban, Gajdos pusztán és Karabukán részükre lakásépítés céljára jobbágy telkeket adott.

A betelepített nemzetségeket a halászaton-vadászaton kívül korszerűbb mezőgazdasági művelési módot is ismerték. Továbbá a cseh, tót és szlovák nemzetségekkel a háziparban a fonás, szövés, valamint az egyes fa- és témanyagok megmunkálását is ismerték. Amint fogjuk látni ez a falu együttes a történelmi nagy árvízizig kiemelkedő gyorssasággal fejlődött.

A betelepültek életformát és étkezési szokást is hozták magukkal. A halászat és a vadászat, a tojás gyűjtögetésből való élelem biztosítása még a lakosság egyik létfontartó foglalkozása maradt. Azonban a megtermelt magvakat nemcsak nyersen, vagy főzve, hanem azok örülésével és megtörésével süttött állapotban is fogyasztják. Víz- és szélhajtásu malmot építenek. Magukkal hozták öltözködési, lakás használati, emberi kapcsolatok, és szokásokat.

Országosan jellemző volt (a románokat kivéve) hogy a betelepített nemzetségeket új termelési módszereket, eddig ismeretlen növényeket: dohány, kender, lóbab, burgonya, kukorica, napraforgó stb. termesztését ismertették meg hazánkban.

1731-ben újraevalasztották az Előjáróságot (helyhatóságot) akkor még nem határozott időre: bírót, nőtanúst, törvénybíró, esküdőt, adószedőt. A választás a földesúr jóváhagyásával történt. A falu lakói katolikus vallásúak voltak, a földesúr is. A tisztségviselők: Előjáróság, jegyző, adószedő javadalalmazása természetben, földhasználatban, természetben és tüzelőben történt. A földhasználatot a földesúr, egyéb javadalalmazásokat adó formájában a lakosság fizette. Az Egyház fenntartási költségeit is hasonlóan osztott volt.

A lakosság gyarapodott és szaporodott is. De minden jónak ára van. Az 1738. évi pestis szinte megtizedelte a falu lakosságát. Ezzel még nem lett vége, ez csak kezdet volt. Az 1739-es zord télén a rendkívül nagy áradás mérhetetlen károkat okozott. Az elpusztult gabonából csak hasznavehetően terménye maradt a lakosságnak.

Ezt tetőzte, hogy Károly király 1738. esztendőben a nagy, kilenc országának erejében bízva, nemzetsége ősi ígéretenek megfelelően a török ellen (Szerbiába, Boszniába) háborút indított. Ami 1739-ben vesztes békekötéssel ért véget. Ez a teherész is nyomta a falu lakosságát adóval és katonai tartással.

A király 1711-1740-ig való uralkodását 1740. október havi halála következtében befejezte. Vele a Habsburg-ház fiúága kihalt. Az állam öröklődési törvényeit tudva s erre az állapotra számolva a *Pragmatica Sanctio*-t (olv. Pragmatika Szankció, leányügyi örökös) valamilyen birodalomban (Belgium, Németország, Osztrák tartományok, Cseh Királyság, Fiume, Magyarország, Erdély, Szerbia, Oláhország és Bosznia) jóváhagyatta. Mind ezt a király 1723-tól a hátralévő 17 esztendői uralkodásának idején mérhetetlen javakkal és

humánummal jutalmazta. Családját és annak hatalmát szolgáltatta a Pragmatika Szankció törvénybe iktatása.

Az ország alkotóelemezette és kedvezményezetté vált a Pragmatika Szankcióban:

I. cikk: Magyarország és az osztrák tartományok egymástól elválszthatatlanok, fejedelmük közös.

II. cikk: Magyarország független, csak is saját törvényei szerint kormányozható ország, és alkotmányának, szabadságának megártására minden király koronázásakor megesküdni tartozik.

Mária Terézia e két cikkelyt 1741. június 24-én volt magyar királlyá történő koronázása alkalmával esküvel megfogadta.

A felszabadult örömök, a csillogó fényben való ünneplés alatt ürmök képek lebegtek. A királyú koronázásának előkészítése idején Frigyes porosz (német) király a volt birodalmára Sziléziára rontott és elfoglalta. Ezt követően így tett még hét alattvaló ország a saját örökösödése céljából.

1741. szeptember 10-én az országgyűlésben Bathányi Lajos gr. kancellár ismertette a szomori és reménytelen eseményeket. A szorult helyzetben Mária Terézia királyú a magyar Rendekhez fordult a régi történelmi buzgóságuk és vitézségük erejében bízva.

A Rendek elfogadták, hogy saját költségükön bándériumokat állítanak fel. A lelkesebbes nagy volt, a teljesítés sem maradt el. Altalános nemesi fölkelest (inzírekciót) hirdettek meg. Új magyar lovas és gyalogos ezredeket állítottak fel *vért és élelet a királyúndért* jelszóval.

Magyarország 1741-42-ben 70-80 ezer katonát küldött Pálffy és Nádasdy fővezérek irányítása alatt Bécs megsegítésére. Téli viz idején sorra verték vissza a támadó országok katonáit, Frigyes porosz király kivételével, amire csak 1744-ben került sor. Amihez a királyú újabb nemesi fölkelestre szólította fel a Vármegyéket, de ezt teljesíteni, ill. fizetni nem akarták. Ime a történelmi mondás: *élelet, vért adunk, de zabot nem adunk*. A vármegyék a felhívást egyelőre nem teljesítették. Eddig (4 év alatt) több tízezer lovas és gyalogos katonát adtak és rengeteg embert és állati élelmet szállítottak.

Végül is fölkelestre szólították a haza népet, s újból mintegy 30 ezer lovast, jobbagy gyalogost küldenek Frigyes porosz király ellen, megfelelő élelem, gabona kíséretben.

Bécs segítségére felvonuló hadseregben Földeákról egy lovas teljes felszereléssel vett részt az uraság költségén. Jobbagy katonákról irásos említés nincs, de nem kétséges, hogy egynehány személy ezekből is részt vett a csatában, így az adó összegéről sem, azt a jobbagy családok is fizették

Királyi *naszadjanékként* jelentkező het alattvaló ország támadása és dicsőített leverése után egy féltvezed idővel Mária Terézia királynő haláláért és sugalt vitéz magyarjai iránt. Negyven éves uralkodása alatt a magyar népet szerette legjobban és meg is tett érte minden alkalmas lehet.

Ezzel 1750-től az ország népe iránti elismerésben a fejlődés újabb csirájának lerakása kezdődött. Ez a társadalomban kialakult réteg hovatartozása nélkül a teljes magyar népet érintette.

Az osztrák és a magyar nép közelebb került egymáshoz, jobban megbecsülte, megismerte egymást. Evente 500 magyar ifjú a királynő testőrségében állt, akik 6-7 év szolgálat után itthon hivatást kaptak. A tanulás, a tudás növelése érdekében iskolákat és főiskolákat alapított, 1777-ben állami feladatra tette a népi közoktatást. Kialakította a külső országokkal való kereskedést, az ország termésének Európában piacot teremt. Betelepédést kapott minden dolgozni és letelepedni akaró német, tót, sváb jobbágy és nemes, akik századok alatt elmagyarosodtak és gazdasági fejlődést hoztak.

Törvényei alapján a jobbágy személye szabad lett, szabadon költözhetett és gyermekeit szakmára és tudományra taníttathatta. A robotját és dézsmáját mérsékelte.

Ebben az időbe gyökerezik a gazdasági fellendülés egyik ágazata, a szarvasmarha nevelés, armben falunk is elenhardt, igen sok szarvasmarhat tartottak és neveltek. Talán ismerős még hírből a 10 öles marhahajtó út megnevezés, ami ebből az időből származik. Arad-Makó-Vásárhely-Csorvas-Szarvas stb. a folyókön és Dunántúlon át Bécsebe. Az Alföldön nevelt, húsa feljavított szarvasmarhat lábön hajtották Európa egyik leghíresebb piacára, Bécsebe. Ez adta egy évszázadon át a legnagyobb jövedelmet a magyar földművelő jobbágyaknak.

Mária Terézia 40 éves uralkodásának nemcsak emlékei, de más látható és használható levő építményei vannak.

Az évek időközben a közbiztonsági viszonyok romlanak. Csavarágok, betyárok tevékenykednek a falvakban és a városokban, azok határvilágában. Ide tartozó megemlítés, hogy a földművelő és állattartó jobbágyok a legelőn levő szarvasmarháikat nem karamban, vagy istállóban tartották, hanem a legelőn egy megszokott álláson. Így ezek lopása gyakori volt.

A biztonsági szolgálatra már 1740 körül lovas-eggyeres őrséget szerveztek makói központtal, amelyik szervezetben Földéak falu is adott egy lovas. Ez egy katonai szervezet volt, egy tizedes parancsnoksága alatt. Jártak a körzetükben levő falvakat, üldözték a gonosztevőket, elfogták a kőborlókat, figyelték a rendellenes cselekményeket.

Ugyanebben a szervezetben 1746-ban megjelent parancsra üldözik és elfogják a betyárokat, megkötözve kísérik a megyei Bíróság börtönébe. A törvénytelen cselekmények ellen szigorú, országos, megyei és járási utasítások jelennek meg.

Csanád megye területén (valószínű másutt is) 1750-1755 években valamennyi városban és faluban bevezetik a helyi lakosokból, 4 férfiből álló éjjeli őrséget. Amnyira elterjedt a tolvajlás és károkozás, hogy ezek fekeztésére ebben találtak megoldást.

A falu társadalmi és gazdasági élete mozgásban van. A falu lakóinak települése kiterjed Karabuka és Gajdos birtok részére is. György és József földbirtokosok az egyetemleges tulajdonú birtokot jogi határozattal 1753-ban megosztják. Így megosztik a falu lakossága is, megközelítően a jobbágy családok a birtok nagyságának arányában. (51/40 család) József és utódai Karabukán alakítják ki gazdasági központjukat és oda telepítik a Felvidékről hozott dohánykereszteket is.

Ez a birtok megosztás nemcsak a földbirtokos testvéreket, hanem a jobbágyokat és zsellér lakosságot is megosztotta. A karabukai birtokrész majorságának kialakítása évtizedbe telt, s ezzel egyidejűleg költöztek az odairányítottak is az új telepítésű majorra. A jobbágy a birtok elő eszköze, így jobbágyi birtok cserével, valamint a szabadok foglalkoztatásával az évszázad végére a karabukai majorság is bennpusztult. A falu telephelye nem változik, új falu sem alakult, a többségi lakosok Földékek faluban maradnak.

A falu lakói már nemcsak önellátásra, helyi fogyasztásra termelnek, hanem piacra is. A piaci orientáció Makóra vonza a termelő falusiasakat, ami távoltságban is előnyös. A bővített áruterminellel kialakul a pénzforgalom, kiegészül a szükségletű vásárlás. A boccskort felváltja a törököt hasznosult *iszma* (csizma). A fából készült ívó és ékező edényeket, eszközöket, a fémről készütek, valamint az égetett cserépedények, váltják fel. A famozsarak helyét a vas és égetett agyag mozsarak töltik be. Kialakulnak a házba (pitarba) beépített szabad tűzhelyek vasedényekkel és bográcsokkal. Bővül és kiegészül az alsó és felső ruházódás, az évszaknak megfelelően (téli-nyári) öltöznek az emberek. Elterjed a festett vászon ruházat, a posztóból készült kabátok.

Tudni kell, hogy mindezek időszerti szükségletek, és egyelőre még sem jut hozzá mindenki. A ruhát és más személyi szükségleteket nem az évszakhhoz, vagy a divathoz veszik. Egy jobb ruhát egy életre, egy pár csizmát 14-15 évre, amit időközben javítanak.

Két-három évtized alatt módosul a házak építése, most már 1-2 helyiségből állóak, és minden helyiségben legalább egy 50x60-as ablak van. Ezenként teléül 10-12 ház különböző alapterülettel. Az építkezés az *ácsmesteri* kivételével kölcsönös egymást segítő munkával alakul ki. A *mester* képzsére jóhatással volt az idegenből betelepült és máris magyar testvérek bizonyult lakosság, akik között - mint már korábban említettem - többen több szakmát, ill. foglalkozást ismerők voltak. A bővülő szakmabehetség pedig még ebben az időben úgy terjed, hogy ritótabban együtt dolgozva az egyes magyar fiatalok elcsajátítják azt és *mesterré* válnak.

A fejlődés mozgája a földművelést és az állattenyésztést is. A Babilóniából Európába került faeket mind több vasrészekkel egészítik ki, annyira, hogy formáját illetően majd egy

évszázadon át használták. Az igavonó állatban nincs hiány. A ló mellett a kis igényű edzett, erős szürke magyar ökör van elterjedve.

Egy 1743-as összeírás szerint a faluban van 58 jármosökor, 41 borjú, 82 tehén, 77 ló, 15 öszvér, 105 juh, 45 disznó.

Ismerte vált a szélmalom, a vizimalom és a lóhajtott malom. A faluban feljegyzés szerint egy szélmalom és egy lóhajtott (forgatta) kömalom volt. Két kö között örökött a termény.

Egyidejűleg rétegződött a jobbagyák (földművelők) társadalma. Már ismerünk: kovács, molnár, takács, falverő, borbély, famunkás, ács, kanász, gulyás önálló foglalkozásokat.

Nem véletlen, hogy 1776-ban Földékon tartják a Megyei Küldöttségi Gyűlést és határozzák meg az akkor már kialakult vidéki földművelő, állattenyésztő gazdálkodás keretében dolgozók iránt munkabéret. Már akkor differenciáltak: kocsisok, szolgák, parasztok, gulyások, juhászok, kanászok, ökorhajtok, napszámosok, stb. napi-, havi- és éves béret elkezdéssel, vagy elkezés nélküli összegekben.

Érre az időre Földékon és környékén, így más falvakban is a jobbagyságon kívül kialakult a szélesebb társadalmi munkamegosztás, ami szabadok, 1/8-ad telkes kisnemesek, zsellérek rétegén belül képviselnek.

Ha volna éves népszámlálás és gazdasági felmérés hűen mutatná, hogy a falu lakossága anyagilagban és természetesen szaporulatban évenként hogyan gyarapszik. Így csak egy adott, az *Elő Magyarországi Népszámlálás* alkalmával (1784-1796 években végzett) volt felmérésben 950 lélekszám lakta Földéki falu, a hozzá tartozó karabukái és gajdosi területtel.

A falu összetartó ereje az egyház piébanosa. Üseink életében a hiből eredő erkölcs egy példás, kölcsönösen összetartó erőt adott, ami a társadalom minden rétegére, nemere és korára kiterjedő állapot volt. Adott korban falunkban is a tanítás, a tanulás, a jóerkölcsű magatartás az egyházi tanításból eredt. Ezt méltó erkölcsi alappal éltek meg az emberek, és hitü magatartásuk mellett anyagi áldozatot is hoztak, hoznak az Egyházuk fenntartására. Méltán példázza, hogy a törökök által kivonulásuk alkalmával lerombolt templom helyett adományokkal, adójukkal, személyes munkavállalással már 1723-ban imaházat építettek, ami egyben pap-lak is volt. Mind ezután pedig a pestis járvány, az 1739-es rendkívüli időjárású tél, két háborús állapot terhelt átveszelve 1758-ra adományokkal és munkájukkal, Náray György és a Csánádi Püspök anyagi segítségével új templomot építenek fel.

A császári-királyi nemesek iskolát épít, ha nem valamennyi lakóhelyen az országban szorgalmazza az írás-olvasás tanítását. Ez falunkban is elfogadásra került. Bevezetik a két éves oktatást. Ezt úgy kell megismerni, hogy az oktatás csak téli időben (őszi-tavaszig) volt. Iskola épület még nem lévén a parokján volt a *tanítás*, amit a pap és a

Jegyző végeztek. Megjegyzendő azonban, hogy a hazamosabbi ideig katonai szolgálaton lévő jobbagyok és nemesek a nevük leírásában már jártasak voltak.

Két évesnek mondvá a tanítást, mivel két telen gyakorolták az írást és olvasást ahhoz, hogy a legszükségesebb ismeretekkel rendelkezzenek. Ez a kezdetleges oktatás egyenlőre nem korhoz kötött, írni, olvasni bárki tanulhatott. A falu közös vagyionának gyarapodásával a század végére a faluháza mellé kétosztályos iskolát építettek. Az előírt és elvárt iskolába járás, az iskolázottság már a 19. század elején négy elemi osztály volt.

A falu nagykiterjedésű birtokának termő területeként való hasznosítását gátolja a mérhetetlen vízborzalom. Ennek kevés előnyét talán a török hódoltság alatt lehetett tapasztalni az ellenség előli rejtőzésben. A mocsár azonban gátolja az országrész fejlődését. Az ország gazdasági és társadalmi rendeződésével egyidejűleg már az 1715-1720-as években terveket készítettek a szándékolt szabályzást illetően. Az Európában is egyedülálló számító feladatot évtizedes tervezések és felmérések előzték meg, és teljes megvalósulása másfél évszázadot igényelt.

Máros. Az 1750-es évekbe indult be a konkrét térképezési munka, mely alapja volt a többi házisban végzett szabályozásnak. Az árvizek egy részét a Máros jobboldalán a Szárzár vezetete le. A rendkívüli szerezésgazó erőkkel és mocsarakkal átszórt márosi vízrendszer, melyben számos sziget képződés volt, az 1750-es vízszabályozási terv figyelembevételére alapján az érintett települések provizorkus töltéseket, vízelzárókat építettek. Így kiscsb-nagyobb területeket mentesítettek a víz hatalmától a termelés javára, vagy más védelmi célokra.

A Máros átfogó szabályozását, töltésrendszerre építést tervezni és nagyobb mértékben az 1850-es évek után indítottak be. Jobboldalon (Földéak) a Körös-Tisza-Máros ármentesítő és Belvízszabályozó Társulat végezte 1850-1881. év közötti időben. Ezzel a közpvi szabályozás, a kanyargós kanyarok átágásával, meder átmetszéssel megkezdődtek. Földéak térségében végzett meder szabályozások 1854-1860-as években voltak.

Tisza. Térségünket befolyásoló területen, Csongrádtól a Máros torkolatáig 6-8 km széles mocsár kísért a folyót, sőt ezen túl még nagyobb mocsár és érhalózat. A beláthatatlan távolság egyetlen vízterületé olvadt össze. Különösen kiemelkedő volt Vásárhely-Szeged-Makó által bezárt háromszög, a Tisza-Máros szöge, amely a régi, 1700 előtti térképen egyetlen Hód-Tó néven szerepel. A térkép szerint a mocsártól a Tisza balpartján Szegedről Földéakon at Makó mögé nyúlt be.

Az árvizmentesítéssel már az 1600-as évek elején foglalkoztak, de a király dekretumának még lassú fogamatja sem volt. Figyelemreemeltő javaslatok folyó átvágásokkal való szabályozásra 1781-ben voltak.

Gyökéres változást a 19. század hozott. Lányi Samuel mérnök vezetésével 1833-ban megindult a Tisza felmérése, mely 1845-ig tartott. Vásárhelyi Pál örök időkre ismert

kultúrműnők a folyót átvágásokkal javasolta és tervezte szabályozni. A 120 átvágással a 1214 km hosszú folyót 753 km-re rövidítette meg.

Szárazér. A belvízrendszer szabályozását megelőzően a Szárazér mint vízgyűjtő, vízterelő, Aradtól (világosi mezők) Battonyán, Békéssámszonon át kanyarog Földekéig. (Báthidáig) A magas vizállások idején a Tisza-Maros szögét a Szárazér gyakorlati elöntötte. Békés és Csanád megyén átvezető Er több közseg határában a század folyamán szabályozásra került. Közsegünket érintő legfontosabbak egyike: a Sámson-Apátfalva-Szárazéri (sárgaparti) fűcsatorna. 1889-1893-ban épült ki, ami az 1942. évi emlékeztető árvizet kivéve lejtési vizszabályozási-levezetési feladatát. A másik: a Náway Kornel erdőől a Porgány éren át a Tiszába történő átmeneléssel (olykor befolyással) a belvízszabályozás céljából épült csatornában.

Az 1750-60-as években és követően Földeké falu határában is folytak tervek és irányítások szerinti gát- és csatornaépítések a helyi földrajzi helyzetnek megfelelően, a több és nagyobb telkek kialakítására, megművelésére. Mind erről a Náway család történeti leírásában is olvasható, hogy az 1800-as évek elején a falu lakói 2318 öl hosszú gátat építettek terület védelmére, ill. művelhető föld gyarapítása céljából. Hasonlóit a folyók fűszabályozása idejéig több alkalommal is előforduló esetekben végeztek. Ennek anyagi elisméréseért a Földesúr az Előjáróság kérese, ill. javaslata alapján 187 kishold vetemény földet ajándékozott a falu lakóinak.

Az eddig olvasott oldalakon többször, vagy inkább sokszor találkoztunk a *nemes és jobbgy* szóhasználattal, ami társadalmi rendűséget jelent. Tekintve, hogy Földeké falu lakói is jelentősebb létszámban jobbgyok, de voltak, vannak nemesek is, helyes ismerni milyen társadalmi státuszokat, megosztásokat jelentenek és honnan erednek.

Eltöre bocsátva adott századokban Európa szerte hasonló megosztással terhelik az államalkotó népet.

N e m e s s é g

A honfoglaló vezérek: Arpad, Almos, Előd, Kund, Ond, Tas, Huba, Töhötöm és Szabolcs, kik a vérszerződésben olyképp esküdtek hűséget a közös akarrattal választott fejedelemnek, *Árpádnak*, hogy ők maguk és leszármazott fiaik mindig benne legyenek a *Hejdedelem Tandcs-ban*. Ez a Hejdedelem Tandács alkotta az első állami szervezetet, és megalakulásakor a kiváltságot élvező nemzetségek és leszármazottai nemesi rendbe tömörültek.

Feladatuk a hazát fenntartani, kormányozni és megvédeni. Hatalmuk a földművelésre épült, s annak, valamint a társadalmi rangnak megfelelően a századok folyamán tagozódott, fő-, közép-, egytelkes, féltelkes, telkes nélküli nemesekre.

Minden nemes egyetemben a király alatt áll, s együtt alkotja a nemzetet. Az ősi jogú nemességet kiegészít továbbá a király által adományozott címerez nemesi levéllel történő elismerés. De ismertünk igen nagy létszámú katonai szolgálattal nyert nemesi elismerést. Pl.: A keresztres háborúban való részvétellel kapcsán II. Endre magyar király által, a török elleni harci tevékenységben Hunyadi János fővezér, ország kormányzója által, Mátyás király által letelepített katonái, vagy talán utolsóként 1605-ben Bocskai erdélyi fejedelem közel tízezer hajdú vitéz nemesített. Ez csak egy része a nemesítésnek, mert érdemleges, kiemelkedő cselekménnyel mindenkor külön elismerésként adták.

De lehetett főleg a fő- és közepnemes rétegben királyi engedéllyel: füstös, örökbecfogadás, és honfűstös elismerést is nyerni.

A nemesi jogok kritériumai:

- Földbirtok, vagy más jöszághoz való jog, egyidejű adómentességgel.
- Köteleessége a király felhívására mindenkor katonai szolgálatot teljesíteni, a királlyal a háborúba felvonni. Tehát csak honvédelmi köteleessége volt.

A nemesség jogilag titágon öröklődött.

Az első idevonatkozó törvény az 1222-ben kiadott *Aranypulla* volt, melyben kimondták, hogy az országot békében és háborúban a király és a nemesi nemzet tartja fenn. Ennek ismételt megerősítésére 1351-es 11. törvény rendelkezik, mely megerősíti és egységbe foglalja a nemesi szervezetet.

J o b b á g y s á g

A Honfoglalástól 1848-ig fennálló intézményi társadalmi réteg. Ez volt az országnak politikai-gazdasági alapja. Egyszerű formában alakult ki. A honfoglaló magyarok, akik csak harciaszathoz értettek, a földműveléshez nem. A leigázott népek birtokait náluk meghagyták, és annak használatáért bizonyos szolgáltatást kértek, s ennek fejében személyes szabadságukat sem korlátozták. Később birtokait már csak haszonélvezetűl (nem tulajdonul) hagyták meg, és csak a megállapított használati díj fejében vehették följükön a további termelést.

Ísván király idejében a nem nemes szabadok gazdasági szolgálatok fejében a várföldelkből *tulajdon nélkül* földet kaptak használatra. Ilyenek: várjobbágyok, várnépek, idegen telepesek, iparosok, kereskedők.

A jobbágyok jogállása csak 1351-ben nyert végleges szabályozást. Mégpedig: Mindazok, akik más földjén gazdálkodnak, jobbágyjegyzebe kerültek és a megállapított jobbágyi szolgáltatásra lettek kötelezve.

Kétféle jobbágy kategória volt: szabad költözhető, ill. röghöz kötött. Adott időben még, ha a szolgáltatásának elegendő volt, költözhetett.

Az 1514-es Dózsa felkelés leverése után törvényileg megszüntették a szabad költözhető, megszigorították a jobbágyok életét, és ezt a jogot az illetékes földesúr kezébe adták. Így vált nem egységessé a jobbágyi réteg.

A jobbágy szolgáltatásai törvényileg előírva:

- munkabélt (robot) szolgálat, amit kézi, vagy lovas, ökrös fogattal teljesít a megállapodás szerint.
- adózás pénzben és természetben, valamint a termény 9, vagy 10-e részével.

Vagyon szempontjából vannak:

- teljes jobbágyok,
- hazas jobbágyok,
- zsellérek.

Az európai politikai fejlődés hatására a 18. század derekán Maria Terézia királynő urbariumában a jobbágyoknak szabaddköltözhető jogot, személyi szabadságot adott, robotját és dézsmáját mérsékelte.

Maria Terézia királynő halála után fia II. József *kalapos király* 1780-ban történt uralkodásának kezdetétől pátenst adott ki a nemesi jogok megszüntetésre. Egyenlő adófizetővé tett minden polgárt. Megállapítja: főpapok, főurak, nemesek se nem adóznak, se nem katonáskodnak. A jobbágyok és a többi nép fizeti az adót, a dézsmát, robotot és még katonáskodik is.

Több rendelet kiadásával a jobbágyok és polgárok helyzetét könnyítette, míg a nemes földesurak hatalmát megnagyírta. A parasztok, jobbágyok és polgárok terheit lényegesen mérsékelte.

Az 1785. augusztus 25-i rendeletével megadta: A jobbágytelkek örökölhetőségét, és a végrendeletkezési jogot a használt földterületre. Ha azonban a jobbágy elhagyta telkét (használt birtokát) az általa használt terület a földesúrra szállt vissza. Megadta továbbá a személyes szabadságot, és a szabaddköltözhetősi.

Az 1790-ben bekövetkezett halála megszaktította a tervezett igazság szolgálati törkvéséit, a legtöbb szokásjog visszaállt, de nem múlt el nyomtalanul. A kiadott pátensek, törvényerejű királyi rendletek csak részeredményeket hoztak, mivel a nemesek tekintélyes réteget súlyosan érintették, különösen az egyenlő jogokban és adófizetésében.

Azonban a reform elindult és biztosan haladt előre, így a további előre lépések a reform országgyűlések: 1832-1836, 1839-1841. idején a felszavak:

- a./ Felsőbüki Nagy Pál felszólalása:
- a nemessége minden jog,
- a jobbágnak vallan minden teher.
- b./ Széchenyi Istvan gr. indítványai lassubb, következetes polgári szabadsággal:
- Föl kell szabadítani és szabad polgárrá tenni a jobbágyt.
- c./ Návay Tamás közneves Deák Ferenc-féle (ellenzéki) szabadelvű reformpart
célkitűzéseit képviselte.
- d./ Kossuth Lajos közneves az Európát végigsöpörő forradalmi-politikai eszmék hatása alatt, a párizsi forradalmi hírek hatására, ékes, megcáfolhatatlan előadással és követeleése nyomán előterjeszti a köztehervisselést, a kárpótlás mellett jobbágy felszabadítást.
- Igen sok földesúr jobbágyt már 1847-ben örökváltásig mellét felszabadította, minden ürbeni teher alól mentesítette.

Az így kialakult és országossá vált reform követelések alapján:
- az 1840. VII. tc. megadta a jobbágy telkek megváltási jogát,
- az 1844. IV. tc. engedti a nemesi birtokok adas-vételét.

Az örökváltásig értékét egy más között állapították meg. Vagyis a jobbágy örökváltással (fizetésért) megkapta jobbágytelkét. Ez azonban egyedi és nem törvénnyel szabályozott általános felszabadítás volt.

Az 1848. esztendő világra szóló nagy eseményeket hozott Európában a hirtelen jött forradalmakkal.

1848. március 17-én Ferdinánd császár- király jóváhagyásával egész sor reform intézkedés jelent meg.

Az 1848. IX. tc.-ben meghatározott módon a jobbágy felszabadult, szabadon rendelkezik jobbágytelkével, az eddig művelt a szolgálatiassal terhelt föld t u l a j d o n a lett. Közös lett a jog és törvény viselés, a törvény előtt egyenlő minden állampolgár.

Az örökváltást, majd csak 1853-ban szabályozta a kormány és azt kárpótlás keretében állam költségben fizette ki a földesúrnak. Míg az előzetes (1840. VII. tc.-ben) egyezségben esetleg felvett örökváltási díjat vissza kellett fizetni a jobbágy részére. Vagyis azok a jobbágyok, akik az 1840. VII. tc. alapján örök időkre megváltották jobbágy telkeiket az 1868. XXXIII. tc. alapján visszakapták a megváltásként fizetett összeget.

A falu kialakult közigazgatásáról a Makói Levéltár 1800-tól olyan érdemleges és tartalmas anyagokat őriz, amelyekről a történelmi hűség miatt részletesebb példákön keresztüli emlékeznünk lehet. A falu adófizető, költségvetése alapján gazdálkodik és széleskörű Előljárási van. Evtizedek során minimális adóhátralekkel lép egyik évből a másikba.

Gyakorlatilag a közigazgatás dokumentálása a költségvetés és az adóelszámoláson kívül, az akkor igen ötletes Falu Naplóba vezették a közigazgatás minden mozzanatát, ami több ezer lapon több naplóba írva 1850-ig folyamatosan megtalálható.

Csak szemléletes képpen kívánom egy kevés hiteles iraton keresztül bemutatni az évtizedek igazgatási formáját és tartalmát.

A falu lakói a belterületi telkeivel és ráépült házaival szabadon rendelkezhet, így már a század elején kialakult a cserelével, egyeztetéssel, eladásalával, egyezés, testvéri egyezségek, elvtársi felváltó levél, elismertő levél, stb.

Mindezek egy nagymértű vaskos könyvbe vannak bejegyezve, mint szerződő okmány ebben szerepelnek, melyben a szerződő feleken kívül hitelesítve aláír a bíró és legalább két esküdt, valamint az okiratot megíró jegyző. Tehát ha a szerződés kapcsán bárkinek sérelme esett, itt találta meg a bizonyítékot.

Egy katonai fogadási szerződés a sok közül.

Szerződés, mely egyrésztől özv. Bakos Ferenctől lakos folyó 1841. esztendőben katonai újoncok állításakor Gergely fia helyett mint fogadó, másrésztől Nagy János makió lakos, mint beálló között következőképpen tételt.

özv. Bakos Ferenctől megfogadva Gergely fia helyett Nagy Jánost katonai újoncnak háromszáz váltó forintért, oly formán, hogy azon pénzbeli mennyiségből száz forintot foglaló fejében mostani béállásakor lefizetni tartozom, a többi hátralévő kétszáz forintot az elő hozott gazdájánál törvényesen leteszem. A katonai szolgálat bevégezéséig maradjanak az pedig évente Széki Julianna hitvéssének lefizetni tartozom, azonkívül hitvestársának életmezejére esztendőnként egy köből lisztet, egy kocsi tűzrevalót adni köteles részem.

Másodsorú Nagy János kötelezi magát a felvállalt katonai szolgálatban beállni és egész tisztelettel katonáskodásban kitölteni, mely idő eltelté után amidőn hazajön a fenti nevezett Bakos Ferenctől és annak fiát a legkisebb részben kisébbiteni ne merészelje.

Harmadsorú: Hogyha Nagy Jánosnak katonáskodásában halománya történe, azok kétszáz váltó forintot Széki Julianna hitvéssének vagy annak közéről való atyafiatának minden hiányosság nélkül lefizetni köteles részem.

Melnyek nagyobb erejére és állandó igazságára adatik ezen szerződő levél két egyenlő párban mind a két félnek kezük aláírásával és saját kezükkel húzott kereszt vonássalal erősítve.

Költ Földeléken február 5-én 1841. évben.

özv. Bakos Ferenctől x kezevonása

Nagy János x kezevonása

katonai újonc

Jegyző és három előjáró aláírása.

Örökbefogadás 8-10 év katonai szolgálati idő letöltéséért.

Házastás, szülőtartás katonai szolgálati idő letöltéséért.

1848/49-es 4 éves honvéd szolgálatért 300 Ft és leszerelés után teljes felruházás.

Körözések szökésről, lopásról, adó nem fizetéséről.

Kigyós kertész községbe bitangságba került egy fekete csillagos homloku keselyűbű kanca csikó, köröztemi rendeltek azon megjellegzéssel, hogy az illető tulajdonost oda utasítsák.

Ösmertelen nevű mintegy 27 éves magyar ösmertelen vallású, beszél magyarul, segéd tanítónak adta ki magát, magas terméti hosszas sápadképű, nyílt homloku, szőke haja és szőmöldöku, szürke szemű, keskeny orru, rendes száju, pelyedző bajus, és szakálu, zöld kabátot, fekete nadrágot, és szürke köpönyeget viselt.

Az országos körözések és átfogó általános rendelkezések a Főhatóságoktól nyomtatott írásban érkeztek. Ezek rendszerint csak tudomásvételhez bírtak.

A megyei és a járási Hivatal a községek részére kézzel írott levélben ad rendelkezést, vagy kér jelentést. Az ügykezeles formája még kezdelegesen hagyományos. Az Előjáróság az érkezett levél hátoldalán adja meg a jelentést, amit beírnak a már ismert nagykönyvbe.

A levelezés nem mindennapi. Hetenként egyszer, legfeljebb kétszer megy a lovas futár Makóra, postát visz és postát hoz.

Viszont még ma is figyelemre méltónak mondható a falu penzgazdálkodásának számadásai, amiben éves elszámolást adnak az eredményekről az Alispánnak.

A gazdálkodás alapja a megye által kivett különböző adók beszedése, valamint a falu költségvetésének számadása. A falu terhére kivett adók beszedéséért az Előjáróság a felelős. Ez időtől-évre szapodórán (már a nemesek is adóznak) követni sem lehet hány fele adóelőírás volt. Az adózási kötelezettség alapját országosan a 1342. évi XIX. tc. szabályozta, valamint annak számtalan kiegészítéseit.

A Faluháza alkalmazottainak évi fizetése

Név és beosztás
1844 évben
1848. évben
Ft
Ft

Balazs Mihály jegyző	250	250
Zombori József tanító	80	80
Kis Antal tanító-énekelő	80	80
Bugyi Márton bíró	50	50
Adók József esküdt bíró	30	30
Szabados István adószedő	50	50
Sándor Mihály esküdt fővigyázó	20	20
Szalma Pál esküdt a kutak felügyelője	20	20
Dienes János harangozó	10	10
Sándor István a falu hadnagya	25	25
Molnár György bakter	30	30
Szalma Adam szállaskapitány	30	30
Rakonczzai János utcakapitány	15	15
Szalma József	15	15
"	15	15
Bajusz János	15	15
Rácz István kishíró	25	25
Szabó József	25	25
"	25	25
Molnár Györgyne falu gazdasszony	20	20
Balazs János keményseprő	12	12
Molnár Györgyne iskolafűtő	4	4

Ezenkívül volt kocsis, ló (csödör) gondozó, futár. Adott időben a jegyző, a bíró, a pap lóhaton vagy kocsin jártak a felügyeleti Hivatalokba Makóra, más közlekedés a gyaloglason kívül nem volt, akik saját lovkával jártak, azok a távollásig től függően 1-1.20 Ft napidíjat kaptak.

Adóelszámolás a községi zárszámadáson belül

Év	Közadó	Katona	Összes	Adózó család
1844	605	1.614	2.229	308
1845	1.571	1.157	1.728	329
1846	3.133	1.800	4.933	326
1847	3.276	6.533	6.276	327
1848	3.360	6.893	6.893	326

A megyében és térségben lévő katonák fenntartásához rendszeresen hozzá kellett járulni.

Az 1847/48. Katonai Évre a Megyében tanyázó és azon keresztül utazó Katonaság a Megye Biztosai és Lovas Katonái lovak tartására megkivánható-szükségletek természetben: Kenyer, búza, zab, szén, abrak, szalma, kvantum szerinti ellátás biztosítása. Ezek természetben, vagy pénzre átszámolt értékben kerültek kivételre. Kivétel alapja a föld és legelőterület, állattalomány mennyisége és egyéb haszonvétel források.

Már a 18. század végén jelenkező világra szóló események idejében is a falut feszítő helyi problémák kötötték le. A Helyhatóság és a lakosság együtt fejlesztette a falu beltürelét, de nem sok eredménnyel. Már a 19. század elején látható volt, hogy a fejlődő falunak a víz által behatárolt terület kevés. Több-kevesebb közös munkával próbálták a víz hatalmának visszaszorítását, ami az ismert földrajzi helyzet miatt minden évben reménytelenebb volt. A tavaszi árvizek roncok jöttek minden évben, egyik évben kiseb, másik évben talán nagyobb, hiszen ez volt a folyók évmilliók kialakult útja. De a nem várt végső is bekövetkezett. Történeti feljegyzés szerint 1845. május 28-án, amikor már a megelőző napokon is mindenki a veszély helyzetben lévő gátakat javította, takolta. Mind hiába. Az esti órákban harangszó hívta a falu lakóit a templomhoz való menekülésre. Minden remény és munka hiába, éjjel 11-12 óra között erőteljes hullámmal átszakadt az addig biztonságot jelentő gát.

Később egy tömörítés a templomba és környékére. Minden ruházat, élelem és minden más szükséglet a házakban maradt, amit percek alatt semmisített meg a szélaj erővel felszabadult ár. Összedőlt, elpusztult a falu házainak kétharmada, 148 ház, s talán 105-110 maradt meg. De csak megmaradt, ezeket később kivétel nélkül javítani kellett. Es elpusztult valamennyi állat. Ezt méltón megszarítani nem lehetett és nem is lehet. Ezt megélni borzasztó volt. Generációk munkája ment tönkre és a falu népe fedél nélkül maradva földönfutóvá vált.

A Falunapló az 1845-ös árvíz a következő szövegben jegyzi fel:

1845. május 28-án éjjel 11-12 óra közötti határtól több-kevesebb szalma habjai elszakítván, a vizárja helyiségünkbe rohan. Először is az úgynevezett Solter János és Szalma János házi telkeit keresztül vágván Bakacsi Mihály felé egyenesben rohanván elborította számos lakásainkat, nemcsak házainkat, hanem élelmiszereinket is megfosztott annak következtében.

Aláírástok: Bugyi Márton, Szabados Ferenc, Adók József előljárók. s.k.

Szinte élelem nélkül maradtak, a rendkívüli kétségbeesést fokozta a mindennapi kenyér hiánya. Járasi, megyei gyors intézkedéssel az érintetlen falvakban, városban gyűjtést végeztek a földékekre megsegítésére. Ez lehetett több-kevesebb, de elegendő nem volt.

Van egy névszerinti kimutatás, hogy az árvíz után több napon át ki mennyi élelmet kapott: kenyér, szalma, só és liszt formájában.

Kiosztott összes mennyiség, amit a járási Hivataltól kapott
a lakosság

770 db kenyér,
190 véka liszt,
694 font szalonna,
500 kg só.

Az 1845-ös árvizkár:

-	vizalatt lévő szántó föld és vetés	485 hold	4.000,- Ft
-	vizalatt lévő legelő	1.157 "	5.885,- "
-	lerogyott ház	148	44.410,- "
-	épésben maradt ház	105	
-	a lerogyott házból vessendő volt	29	
Felbecsült összes kár:			54.259,- Ft

A falu fejlődésére az alkalmas terület kicsi volt. A totáliskár megoldást követelt magának. Századokon át a víztől fenyegetett falut a birtokon belül védetebb területre telepítették át. Bizony ez a mérhetetlen tragédia, az ebbe tönkrement emberek és anyagi kár, ténykénti valósága sem volt elég indok a gyors intézkedéshez.

Emek mérhető legnagyobb akadály a Návay birtok több tulajdonosúvá válása. A helyzet felismerésében a földbirtokos család és a lakosság nevében az Előjáróság egymás között és együttesen is tanácskoztak, kértek és ígértek. A megkegyezés azonban még messze volt, de élni és lakni kellett volna valahol. A víz elvonulása után sokan romjaikon húzódtak meg.

A lakosság az egyik Návay család birtokáról, a másik Návay család birtokára költözne át. Ez nemcsak ma, hanem akkor is jól összehangolt családi egyezséget igényelt. Közben a falu lakosainak egy kisebb (egyhármad) része, akiknek a háza legalább a javithatóság állapotáig megmaradt, nem akartak költözni. Persze ez nem állított, nem állíthatta le azt a mérhetetlen nagy szükségletet, hogy többeknek (kétharmad család) és leszármazottainak lakásuk, házuk, jövőjük ne legyen.

A birtokos család egyértelműen elismerte, hogy a falunak mozdulnia kell, nem lehet a régi helyen maradni. De az új község építésére alkalmas földrajzi helyen van kialakítva a majorság, s ezen belül a központi épületek, a kastély és környezete. Ezt sajnálják, szinte semmiért nem adták, évtizedek óta itt rendezték be életüket.

A Községi Előjáróság teljes névsorát nem jegyzem be, mivel ez más irásokban is olvasható lesz, a teljes dokumentációval. Viszont a bíró, mint a falu erkölcsi testületének legfőbb törvényes képviselője: Bugyi Márton személyében már 1845. június 22-én a falu nevében tárgyal a földcseserőt a birtokosok képviselőjével. Közösen mindenben egyetértének, de a birtok tulajdonosaiknak teljesíthetetlen kikötésük van. 1845. július 4-1846. február 7.

közötti időben sokszor ellenmondasos követelések és ajánlások vannak, de a végző megegyezést határozott népi fellepés, a kényszer, és a humanium egybeötölvöze hozta meg.

A részletekben tartott alkudozások közül 1845. augusztus 31-én egymás feltételeit elfogadva, Előjáróság és Uraság megállapodtak. Ennek szentesítésére 1845. szeptember 3-án Herveray István táblabíró vezetésével Földeák faluházára küldött-kíséretével az egyezség dokumentálására, törvényesítésére jött. A költségni szándékolt lakosok közül többen még sem fogadták el a feltételeket, így meghívsult a korábbi megállapodás törvényesítése. Ez továbbhuzta az anélkül is várva-várt költszöködes időponyját.

Rakonczaí Mihály, időközben választott bíró, a korábban előterjesztett felülvizsgálati kérelmeket az illetékes megyei Hivatalnál többször és személtýesen süngette. Így addott, hogy a kikényszerített egyezséget 1846. január 4-én Földeákon Pozsonyi Ferenc főszoigabíró vezette tárgyaláson, ahol minden reálisan elfogadható kérdés kölcsönösen teljesült, a földbírtok illetékesei: Náway János, Náway László, Náway Károly, Náway Tamás, Náway Mihály sajátkezüleg. Földeák falu Előjárósága részről pedig Rakonczaí Mihály bíró és négy előjáró elfogadva aláírták, illetve látták el kézjegyükkel, a többi hitelesítő személtýekkel együtt. Névszerint: Rakonczaí Mihály bíró, Rakonczaí Estvány adószedő, Szabó Imre esküdt bíró, Bugyi Andras esküdt, Vizhányó Imre esküdt, és még huszonhárom választott közlakos.

Ezzel a váltásagos történelmi helyzettel, a két falu ellentétes pólusú fejlődése vesszi kezdetét. Ettől a naptól kezdődően a hét évszázadon Földeák elnevezést viselő falu: Óföldaék, Ófalu lesz, egy évszázadon át és fejlődése félvévszázadra megáll, vagy süllyed is. Az ittmaradtokak épületeiket évtized alatt helyreállítják. Itt a szegényebbek maradtak, nem bírtak nekivágni az új és már előirásszeríten is korszerűbb építkezésnek. Időközben megszűnik a jobbágytság, az uraság maga is gazdálkodikni kezd. Az ittmaradt, kevés földdel rendelkező volt jobbágyokon kívül zselér, telkesjobbágy és szabadtogalikozaíu a lakosság, akik a bírtokosok alkalmazásában keresik meg a szükségleteiket.

Gazdaságiilag jobb, kialakultabb életformával majd csak a 19. század végén találkoznak. Ez így alakul amál is inkább, mert a falu 1950-ig önállóságot elvesztí, mint egy majorsági központ, ill. tanyavilág közigazgatásiilag tanya 213. szám alatt az új Földeák községhez tartozik.

Az átköltözött lakosoknak a csere területet az itt lévő s lepusztult telkeiket le kellett takarítani. Többen a használható épületezéseket elszállították, vagy helyben eladták, aminek felhasználásával megindulhatott a megírókkant hazak javítása.

Alig 50-70 család maradt itt, akik nehezen tudják elvisehni a mindenfélét nehezédő hiányt. Legföbbs céljuk volt az elszakadt gat felújítása, ami azonban hosszabb időt vett igénybe, de a további években tartotta magát. Hiányzott az Előjáróság, a faluháza, az iskola, a templom. Ezek lakói mind az új községbe költöztek.

Serelmes volt a templomon való egyezkedés, de ha nincs pap, úgy arról is lemondtak. De mégis problémát szült, mert az új faluba elvitték a harangot, miszerint, templomi felszereléseket. A templom természetesen maradt, mert a településnek látszó kis falu továbbra is élni akart. Mivel a Náway családnak 1758-tól püspöki engedéllyel a templom alatt van a temetkezési helye, így a Náway család 200 ezer téglával megvaltoztatta a templomot a saját és az ófalusi hívek számára.

A templomot mind kevesebben használták, az időjárás pusztítja s egy jó termés ürügyén 1870-ben Náway Karolyné átalaktja magtárrá. És így marad 1924-ig, amikor Náway László és testvérei, a helyi lakosokkal együtt felújították.

1846 után a beenszült öföldéki lakosság folyamatosan csökken, vannak, akik mégis elköltöznek az új faluba, vannak, akik távolabb, Makóra költöznek. A falu azonban dolgozó emberek nélkül nem maradhát. A Náway uraságok is családokban szaporodnak és többen gazdálkodnak. Így a falu lakossága lassan, évtizedek alatt kicseréltődik, de egyben népeseedik is, mind többen lakják, új nevékkel cserélődnek, akik leszármazottai még ma is lakják a községet. (Mohár, Vass, Lóczi, stb.)

1857-ből egy statisztika:

Összes lakosság: 470 fő, ebből: férfi és nő 437 fő

idegen 14 vidéken lakó munkás
távollevők 19 vidéken keresnek lakást.

Az élet tanyáivá vált, kevés lakossal a század utolsó harmadig közösségi feladatok kevésbé fordulnak elő. A mindtöbben ideköltöző, ill. munkát vállaló családok gyermek szaporodásának társadalmi nevelésben jelentkezett a feszítő feladat.

1895. október 1-től Öföldékon kétszintű iskola van, egyenlőre a volt faluházában elhelyezve, tanító: Varkövi Kálmán.

Tanulók száma: 1895. évben 86 fő
1896. évben 96 fő
1897. évben 109 fő
1898. évben 83 fő

A tanító teljes fizetését Földéak községtől kapta, míg ezen tőlmenően Dr. Náway Lajos főszolgabíró a tanítónak fizetésen felül évi 10 q búzát, 3 hold kukoricaföldet, valamint a lakása (a volt plébánia) mellett 1500 öl kret földet adott. Ennek ellenében elvárása volt: a magas szintű oktatás, a 300 n.öl területű faiskolában a gyermekek kerteszet munkát nevelése, valamint vasárnap és ünnepnapokon az iskolában énekekkel összekötött oktatás-nevelés a felnőtt lakosság részére.

1904. A Megyei Tanfelügyelő intézkedése folytán Öföldékon szeptember 1-től a második tanító is beállítandó, és tanterem biztosítandó. Az iskolakötöles gyermekek száma olymértékben nőtt, hogy egy tanító a feladatot elvégezni nem tudta.

Az iskola állami fenntartású, Földeák község csak a tanítók biztositási (öregegg, rokantság) díját, személynként és éventét 24,- Ft-ot fizet.

1913. A Návay uraságok Földeák és Földeák között a közút vonalával azonosan lövontatású vasutat építenek ki.

1911. Földeák központi és költségvetési keretből második iskola építéséhez hitelt kap. (Ez a ma is ismert iskola.)

1914. II. hó Az alispáni hivatal szorgalmazza Földeák községet, hogy Földeákon munkásalakásokat építsen. Az előjáróság az egyébként nehezedő háborús évekre tekintettel, ettől elzárkózik.

Ennek ismeretében Návay László földesúr jótanácsos áron felajánl 40 házhelyet négyesögölenként 1 Ft-ért, ugyanakkor az út, az utca területét ingyen adja. Így oldódott meg, de a háború miatt sajnos csak évek múlva lettek a házhelyek kimérve. A házeépítésre jelenlétező 16 családnak 1916. december hónapban mérték ki a házhelyet.

Az iskola építése nem volt hiábavaló, az oktatási szükséglet úgy alakult, hogy 1917. szeptember 1-től az iskolában három tanító van.

1921. július 3-án Mátyás Béla földéaki róm. kat. plébános Templomépítő Bizottságot alakított és hívott össze. Ennek tagjai ill. képviselői lettek: Mátyás Béla elnök, tagok: Návay Andorné, Návay Aranka, Návay Tamás, Návay László, Philipp Vilmosné, Lakatos Borbála, Korcsmáros Imre, Tamasi Antal, Rakonczi László, Szűcs Vendel, Szűcs István és Philipp Vilmos, mind földéaki lakosok.

Az alakuló jegyzőkönyv kivonatos tartalma: Az földéaki hívek hitéletének fellendítésére az állami iskola helyiségben minden hó első vasárnapján istentiszteletet tart a plébános. Templom híján ebben a formában is rendkívülien szűkséges a feladásbe vesző vallási és erkölcsi nevelés, a hazafias szellem erősítés. Hogy mindezek mielőbb megvalósulva tökéletesjenek szűkséget érzik annak, hogy egy templomépítő bizottság létesüljön és ez ügyben működjön.

Földeák lakosságának életében új korszakot elindító és megszervező képviselőtestület, megválasztott tagjai: Mátyás Béla elnök, Návay László jegyző, Philipp Vilmos elnök. áll. iskolai igazgató, pénztáros és gondnok: Szűcs István mint vezetőségi tagok.

A bizottság további képviselő tagjai: Dr. Návay Andorné, Návay Aranka, Gindele Sandorné, Philipp Vilmosné, Lakatos Borbála, Návay Tamás, Návay Géza, Gindele Sándor, Korcsmáros Imre, Kocsis Sándor, Tamasi Antal és Szűcs Vendel.

1921. október 2. Öföldékek eleiben először: Szalma Mátyas urasági dolgozói 25 éves szolgálata alkalmából ünnepélyes keretek között a megyei Főispán 500 koronával jutalmazza.

1922. január 15-én az Öföldékek Templomépítő Bizottság összeül, amikor Náray László beszámol:
- Megbizatásának megfélelően megcsináltatta az oltárt, ami 6.595 koronába került, ebbe közadakozásból 2.734 korona folyt be.
- Szűcs István gondnok-pénztáros bejelentti, hogy az alapítvány vagyona 7.403 kor. készpénz és 13.936 kor. anyagban van.
- Náray László további felhatalmazást kap, hogy Budapestten oltárképeket vásároljon.

Philippi Vilmos igazgató és neje eltavozásával, helyettük: Rausch József igazgató és Gondos János tanitót választják a bizottságba.

1924. május 3. Szűcs István közs. képviselőtestületi tag 7 társával együtt előterjesztést tesz a földékek képviselő testületnél, hogy az újból felszentelendő templomhoz az iskolától mintegy 250 m hosszan vezető járdát kitégláztatására hozzon határozatot. (A téglázás megtörtént.)

1925. Öföldékek három levante oktató van, Libor Ferenc és két aloktaó. A meghatarozott gyakorlati időben itt sem jobb a megjelenési kedv, mint bent Földékek községben.

1926. december 21. A pengő, mint fizetési eszköz megjelenése előtt 8 nappal 18 öföldékek lakos, köztük Náray László, tartozásuk kiegyenlítése céljából árverést tüztek ki. A jegyzőkönyv szerinti nagyobb adósságuk fejében lefoglalt tárgyak, eszközök és termények eladására. Köztük Náray Lászlótól, lefoglalt és árverésre kiírt 100 q búza, 10 tehén, 2 tinó. Az árverésen nem jelent meg senki, kinek vevő szándéka lett volna.

1928. Szűcs István öföldékek lakos képvis. testületi tag, a földékek közgyűlésén előterjesztést tesz, hogy Öföldékekön sáros időben a templom, járdát hiányában megközelíthetetlen, ezért kéri hogy 200 méternyi járdapítéssre szavazzon költségvetési keretet. Az előterjesztés elfogadást nyert, a járdát két hónapon belül elkészült.

Az öföldékek Plébánia által korábban megrendelt 1 db *d* hangú 175 kg-os és 1 db *f* hangú 105 kg-os harangok leszállítására Szelezák Sándor budapesti harangöntőtől 1933. május 3-án visszajazolás érkezik a harangok leszállítására.

A harangok szeptember 1-én érkeztek a maki vasúthállomásra. Az akkor volt Mako városi általános kiállítás rendező bizottsága közös megállapodás alapján három napig a kiállítás pavilonjába vitte a harangokat a kiállítást látogatók ismeretérésére.

A harangokat a kiállításról egy hagyományos szállító eszközre rakva, négy-ötör vonatású urasági szekérral szállították Óföldékre. Ez a fogat a Náway Géza gazdaságáé, s ennek hátfője Bozsogi József jöhrben álló első béres volt, míg az ökör vezetői: Igaz József és Gyurki József óföldéki lakosok voltak.

A harangok szállítása ünnepélyes keretek között zajlott. Többen 10-15-en a szekérral Makóra mentek, s a harangok szekérré történő felrakása után azokat és a szekérral felkészítették, s így indultak a Mako-Óföldéket összekötő földúton a faluba. A faluban olyan hittel és szeretettel várták a harangokat, hogy Kránitz Imre plébános vezetésével a hívek fellobogozva elébe mentek a haranghozóknak, így méltó fogadással, imádkozva, énekekkel kísérték a templomhoz.

A falu teljes lakossága, Földék és Püspöktele közösségek hívó lakosai is a ritkán látható ünnepségre igen nagy számban megjelentek.

A harangokat 1934. húsvétjára szentelte fel a csanádi Püspök. Mind a két harang vásártójának védőszentje nevére: az egyik Szent László, a másik Szent György tiszteletére lett beszentelve. Az egyik harang vásártója Náway László, a másik harangé Náway György. Mindkét ünnepségen személyesen jelen voltak, a készült fényképen mindketten és igen sok helyi lakos látható.

Igy a templomnak három harangja lett: az első 1923-ban a templom felújítás után vásárolták, mint *lélek* harangként használt kisharangot, s most vásároltál együt azóta is három harangja van a templomnak. Melyek ma is kellemes erős hangjukkal méltó háladástra hívják a híveket.

A templom újra szentelése után közeli időben Náway Aranka hivatalos Nyilatkozatban adja: az óföldéki templomot és plébániát közös akarral és erővel felállítottuk, mivel fenntartásáról gondoskodni is kell a következőkben rendelkezem:

- Az Óföldéki róm.kat. Egyháznak adom, az óföldéki 670 sz. tkv. betében nyilvántartott 3748/16 hrsz. alatti Ágostoni dűőben lévő 14 és fél kat. hold szántó ingatlanomat, a következő rendeltetéssel.

- Az ingatlan hasznát az óföldéki templom és plébánia fenntartására fordítsák.

- A jelzett ingatlanból 7 kat. holdat azonnal, a többi részét halálom után veheti birtokba az Egyház.

- Az ingatlan hasznosítását a mindenkori plébános eszközli és elszámolni tartozik az egyházmegyéi hatósághoz, valamint helyben az egyházközösség képviselőinek.

A mindenkori plébános a templom szolgálaton kívül köteles a község iskoláiban a hitoktatást ellátni.

Igy határoztam, hogy Óföldéak község a róm. kat. templomot és plébániát soha ne nélkülözze.

Mind Ezek hiteles adom sajátkezű aláírásom, a két tanu jelenlétében.
s.k. 1933.

Erre az időtájról esik, hogy az Óföldéakon lakók első *közösségi* ártézi kútját Návay László megfúrta, ami jelenleg is az iskola előtt van. Az engedélyezés és költségek megtakarítása céljából *közvetlen* kifolyású ivóvizet adó kútát létesítették. Mégpedig négy betongyűrűnek megfelelő ásott kútát készítették. A betongyűrűk és az alap összedolgozását követően furtak a megfelelő mélységig. Az így feltört ivóvíz a betongyűrűn át egy vas csövön folyt ki.

1947-ben a járási egészségügyi ellenőrzés alkalmával Dr. Papp Juhász István járási tisztiorvos bakteriológiai kifogás miatt a kútát (felül beton fedele volt) felnyitatták, s a vizen üszort cca. 10 cm vastagságú moha-réteg. A tisztítást elrendelték.

Ezen túlmenően észrevehetően csökkent a napi vízmennyiség is. Így összehangolt szervezés mellett, két szakember bevonásával, Óföldéakról Szűcs Jenő, Óföldéakról a hivatalos munkakörömben esőben én szerveztem az önként jelentkező segítő erőket.

A beton gyűrűben lévő víz kisziváratásával egyidejűleg a viztartói részt lepucooltuk. Közben a szakemberek felkészüléssel a mélyből kiálló cső végére, a vizet közvetlen kivezető csövet rászerelelték. Ettől kezdve már a jó víz közvetlenül folyt ki a lakosság szükségletére. Emelkezett szerint több mint egy évziseden át birta a kifolyós ellátást, míg a nyomás csökkenés után, szivattyú lett ráköteve.

1935. Adatgyűjtés a külterületi lakóhelyek közigazgatási viszonyairól

A lakóhelyhez tartozó határterületek	Lélekszám	Terület
Agoston halom és Faluret	57 fő	780 kh
Ebácska	60 fő	279 kh
Gubacsstelek	60 fő	577 kh
Kerekklapos	51 fő	409 kh
Kéthalom	60 fő	694 kh
Kistanya	23 fő	139 kh
Ködmönös	71 fő	379 kh
Óföldéak (központ)	512 fő	1.534 kh
Úrnös tanya	99 fő	819 kh
Vörösnádhát	41 fő	346 kh
Nagysík	-	546 kh
Együtt	1.034 fő	6.502 kh

Önkéntes tűzoltó egyesülete van. Földéak községtől 5,8 km-re fekszik Óföldéak központtal. Tanerök száma 2 fő, tanterem száma: 3. Állami iskola. Templom van, plébános van: Takács Miklós személyében. A postaforgalmat Náway Aranka hordatja ki és osztja szét, ill. hordatja ki a tanyai kézbesítőkkel.

500 holdon felüli birtokos: Náway Andorné és a Mezőgazdasági Rt.

100-500 hold között 10 tulajdonos
 50-100 hold között 7
 10- 50 hold között 54
 10 hold alatt 643

Óföldéak szántó területe	6.205 kh	erdő 42 kh
Földéak község "	5.963 kh	
Együttes összterület:	12.465 kh	erdő 42 kh

Földéak község lélekszáma	5.555 fő
Kültérület lélekszáma	1.034 fő
Együtt:	6.589 fő

1942. Náway László földbirtokos indítványára a II. tanítói lakást közgyűlési határozat alapján Földéak község Előjárósága megveszi. (Zelenka Ferenc szomszédságában 846 öles telekkel.)

A Központi Egyházügyi-Művészeti Hivatal részére 1940-ben a templomról és a plébániáról jelentést állít össze Helter László plébános. Kivonatolatosan a legfontosabb jellemző adatok:

- Külső építészeti leírás, falazat, ajtók, ablakok, díszek.
- Felújítása 1922-1928 között.
- A község 1846-ban történt áttelepítése után a templom jellege megszűnt, a torony részt is lebontották.
- Újraépítve 1923-1924-ben Náway László saját tervei szerint, a belső képeket restauráltatták.
- A templom Náway László 12 holdas parkjában egy halom tetején áll. A templom vagyona 18 kat. hold földbirtok alapítvány.
- A fő és mellék oltárok valamint famunkáját Náway László tervei szerint vitéz Gardi István földéaki asztalos mester készítette.
- A szöszék Gardi István készítésében Boráné Náway Ilona adomnya, ugyyszintén az 1928-ban adományozott gyóntatószék is.
- A padok 1925-ben készülték Náway László tervei és Gardi István munkája nyomán.

- Négy db műkinccsel felerő falikép díszíti a templom belsejét, négy különböző családotk ajándékai.
- A történelmi emléku kehely ezüst-arany ötvözöttü 1723-ból való, amit az új község 1846-ban magával vitt, most 1928-ban visszaadta eredeti hívei részére.
- Továbbá egy háromas olajgö szinten 1723-ból származik.
- Az új plébánia 1924-ben alapítva Náway Tamás és Náway Andorné adományából.
- A katolikus hívek száma 1940-ben Óföldéák bel- és külterületén 800 fő.
- Az egyház és a plébánia fenntartására Náway Aranka által adományozott alapítványi vagyon 21 kishold föld (1100) továbbá a mise alapítvány (Náway testvérek lelke üdvéért) 2 kishold föld.

1948-ban és ugyan ezen év február hónapjában 3/1948. kgy. szám alatt felvett Óföldéák község közgyűlésén tárgyalt *Ajándékozás Szevzódás* melyben Náway László az Óföldéák 669. sz. telekkönyvi betétben bejegyzett 2 kat h. 820 n.öl területü ingatlanát Óföldéák község közösségének adományozza községi híget és kúrandulóhely céljára. Ez az ingatlan Náway László és Náway Aranka által használt kastély épületet három oldalról határolja.

Óföldéák falu fejlődése annak ellenére, hogy 1846-ban egy puszta központjáként újra kezdte építeni közösségét, az 1900-as évek elejétől lassubb ütemben, de folyamatosságot tartva fejlődik. A társadalmi közigazgatás Óföldéák község kezében van, így a szemléltető változások külön alig értékelhetők, keves az értékelő mutató, ahol Óföldéákra külön adatok találhatóak.

A 18/19. század fordulójára kialakult a társadalmi munkamegosztásnak megfelelő lakosság, az eddig is, de a következőkben idetelepült, házasodott, munkát vállaló családok adják a többséget. Már erre az időre is jelentősen kicserélődött a lakosság ösi nevet viselők száma. A falu szükségletének megfelelően kialakult az értelmiség, kézműves, kereskedő és gazdálkodó réteg. Legnagyobb arányt képviselik a földbirtokos családoknál dolgozó mezőgazdasági éves, hónapos, napszamos foglalkozásúak.

Az egyik összehittott, megyéhez küldött adatszolgáltatás szerint Óföldéák községben a földbirtokos munkaadók és középparasztok által fizetett éves bérekben Náway László fizette a legmagasabb munkabért.

Ennek teljes kiutátása: 1937-38. évben volt éves gazdasági cselédbér összetétele: 14 q búza, 6 q árpa, 28 kg szalonna, 28 kg só, készpénz 100 kg, búza ára. 1 pár bakancs, 1 tehén tartás gazdasági takarmányon, 2 db koca és szaporulata gazdasági legelőn, 2200 n.öl bevetett kukoricaföld, 200 n.öl veteményes, lakás, szükségesség tüzelő és szabad baromfi tartás.

Az általa fizetett többlet: A tehén, a második koca, 2 q búza.

Uradalomnál		Magán gazdánál	
fi	nő	fi	nő
Legkisebb napi	1,-	1,-	1,-
Legnagyobb napi	1.50	1.80	1.50
fi	0.80	0.60	0.70
nő	0.80	0.80	0.70

A magán gazdálkodók esetenként ebédkosztot is adtak (arás, kukorica szedés).

Návay László született Földéakon, 1883., meghalt 1954. Návay Aranka született Földéakon 1875-ban, meghalt 1954-ben. Mindketten Földéakon közös sírban vannak eltemetve.

Éleükben nem gazdagodtak, nem dözöltek, hanem életük végéig csak ajándékoztak, segítettek, a vallás és a szeretet jegyében szociális támogatók voltak a szegényeknek, s maguk is a legszegényebb kitaszított sorban haltak meg. Éleük végére maguk is elirtásra szorultak, amit vallásos hitben türelmessel viseltek. 1945-1949-ig a saját lakásukban lakva a szociális otthon látta el őket étellel. Az 1950-ben törvényesült Tanács rendszer ezt megszüntette. Így került László család 1950-1952-ig az általuk nevelt Kispéter családhoz elirtásra. Magán Aranka: 1950-1954-ig haláláig, Bakacsi Jánosné régi szobalányuk háztartásában talált menedéket, úgy ide került László úr is 1952-1954. évben.

Haláluk két hét különbséggel egybeesett. Aranka halálát követően László úr embóliát kapott s két hét szenvedés után ő is befejezte földi életét.

Családot nem alapítottak, családjuk volt a falu, rászorult apraja-nagyja. Ma már névszerint össze sem számolható, de valaha általam is hallott több mint 30 gyermeket tanítottak, vagy abban segítettek, házastottak és öregeket temetettek. Kaszélyuk és parkja történelmi, ami 1731-ben épült, s végakaratauk szerint a község gyermekeinek nevelése céljára hagyták.

Návay Aranka volt Földéak lakójának egészségügyi gondozója. Az orvos Földéakon volt, akit csak kihozni lehetett a rendkívüli esetekben. Aranka mint végzett Vörös-Keresztes főnövér látta el az éjjel-nappal előforduló rendkívüli betegeket. A ma élők közül nem egy az életét köszönheti, köszöni segítségét. Ő látta el a szegényeket napi gyógyszerrel és tanácsal.

A Návay családot összességében, a közel 300 évet megélt történelmében a keresztény hitben való életvitel, humánus jobbtársa hajlamos magatartás jellemezte. Az évszázadokon át a magasabb társadalmi megbízásokban is nem a hasznosítható javak szerzése vezérelte, szinte 1860-ban 2/3-ad részre, 1892-re 1/2-ed részre, 1944-re 1/3 részre csökkent a családon kívüli állampolgárok javára.

A megyei vagy a még magasabb beosztásuk, családi kapcsolataik hatalmából a község is gyarapodott. Pl. Návay Tamás reform politikus, aminek kézzel fogható és gyakorlatban

élvezhető eredménye, hogy évekké 1848 előtt a jobbágyainak és a telkeseknek is legelőt és kert földet mér ki. Vagy a jobbágy felszabadítással kapcsolatban megváltási ár előlegét nem vesz fel, ezt az államtól várta és kapta meg. Történelmüket nem homályosítja: a földesúr és a falu lakosságának perlekedése, zsarnokoskodása.

1945. év tavaszán a társadalmi-gazdasági változás leginkább Óföldéakon volt nyomon követhető. A birtok gazdái és tisztikara - a gajdosi ispánt kivéve - nem volt található, ki háborúban, kik menekülve voltak. A kora tavaszi földosztás az óföldéaki lakosok jelentősebb részének a II. jobbágy felszabadulás volt. Csak helyi, de jól lehet csak hírbe dobott eseménynek számított, hogy minden gazdasági dolgozó a magtári, raktári készletekből és állatokból kiosztva megkapta az első negyedévi (félévi) munkabér járadságát.

A földosztást a Földéaki Földrendező Bizottság, ill. annak irányítása szerint történt, de mivel a cseleedséget tartották jelképesen is első juttatottaknak, helyben is működött egy bizottság, de csak igény felmérés és javaslati feladattal.

Óföldéák lakói a földosztásra nem tudtak felkészülni, ill. más volt a társadalmi közösség, a lakosság zöme 60-65 % az uraságok és nagyobb birtokokok dolgozói voltak. Nem voltak gyakorlati földművelők, megfélelő művelő eszközökkel sem rendelkezték. Az itt élő magán földművelő parasztság gazdasága is kevés volt ahhoz, hogy kellő segítséget nyújtson az új földhöz juttatottaknak, saját földjének művelése foglalta le igaróját.

Ez másként alakult Földéakon, mert a lakosság 60 %-a magán földműves volt gazdasági felszereléssel, igavonó állatokkal és szakmai tapasztalatokkal. A közel múlt háború után ugyan kevés igavonó állattal, de könnyebben tudtak mivel és hogyan kezdeni.

Azonban 2-3 év múltán az Óföldéaki Gépállomás megszervezésével és gazdálkodásba állításával a földék művelési problémája megszűnt, sőt a helybéliek előnyét szolgáltatta. Szolgáltatta abban is, hogy ez volt az első induló állami vállalat, ahol nem kevés óföldéaki lakos tudott elhelyezkedni.

1948-49-ben pedig már az Állami Gazdaság, valamint a megalakult termelőszövetkezet, újabb lehetőség akár a föld megtartása mellett is, a családtagok elhelyezkedésére.

Óföldéák lakóinak száma a század folyamán 1945-1948 években a legalacsonyabb. A gépállomás és a gencsháti gazdaság által biztosított foglalkoztatás erősítette, növelte falu gazdasági erejét. A földosztás utáni általánossá vált házhelyi juttatásban is részesült a teljes igények kielégítésével. 1948-ban három éves terv keretében a Návay Andorné kastélyát átalakította a TM. Szociális Főigazgatósága szegények Szociális Otthonára, melynek elindításához (3162/1948) telekkönyvi adatokat kért az épület, a 7 kh. kert és 4 kh erdő ingatlanoiról. Bővül a falu és mind több lakója az új szocialista intézményeket szolgálja. 1946-49-ig a falunak a helyben lehetséges közigazgatási ügyek intézésére Földéák Előjárósága hetenként

két alkalommal tisztviselőt küld. Utóbb ez a forma nem volt elegendő s 1949 őszétől körjegyzőség címet adtak a képviselőnek, helybeni ügyintézővel.

Mindenben előzményekkel, s a helység politikai, gazdasági eredményeire építve az 1950-es önkormányzati választásokra megalapozottan felkészülve kérte az önálló községi besorolást. Ami eredményes értékelés alapján 1950. december 1-vel megvalósult, a helység Öföldéak Községi Tanács néven az országos nyilvántartásba került.

Az elmúlt 105 év után a helység újból önálló község, s annak jogaival és terheivel 1950. október 27-én megalakítja az első Községi Tanácsot és Végrehajtó Bizottságot.

A Tanács tagjai: Bálint Pál elnök, tagok: Kocsis Mária, Vass János, Nagy László.

Végrehajtó Bizottság: elnök: Kadar József, elnök h.: Mátó György
titkár: Domján Bálint.

Irodakezelők: Csernus Imre adóügy, Rakonczai Ilona közigazgatás,
Bernáth Lajos nyilvántartó.

A Községi Tanács a törvény által szabályozott s feladataikörébe tartozó gazdasági és társadalmi intézkedéseit a Végrehajtó Bizottság irányítása és intézkedése nyomán öt állandó bizottság látja el.

Kialakított állandó Bizottságok:

- Mezőgazdasági és Kereskedelmi,
- Pénzügyi és Gazdasági,
- Oktatási és Népművelési,
- Egészségügyi- és Szociálpolitikai,
- Begyűjtési.

A községben működő pártok: Magyar Kommunista Párt.

A bizottságoknak megválasztott elnöke és tagjai vannak, akik erkölcsi felelőséggel tartoznak a meghatározott feladatok elvégzéséért.

A községi Tanács és a VB megfelelő előkészülettel 1950. december 1-től teljes intézkedési joggal megkezdte működését. Földéak község Előjárósága által elsőként lebontásra került a községi adó előírás 336.138 Ft, a földadó: 118.202 kg búza, mezőgazdasági fejlesztés szintén 2.529 kg búza előírásban. Költségvetés lebontása személyi és dologi kiadásokra időarányosan. Jól indult a fogat, mintha mindig ezt csinálták volna.

Hetenként volt VB ülés, két hetenként bizottsági ülés, időrendi beosztással, míg a Tanács ülés a szükségletnek megfelelően. Ez utóbbi a hozott határozat végrehajtását decentralizálta.

Minden tanács tagnak a község felosztása alapján, meghatározott lakosokkal, személyes kapcsolatot tartva, a tanács határozatot a *család látogatás* keretében ismertette, megbeszélte, véleményét kért, és diktálta az érdemleges választ, amiről a következő tanácsülésen névszerűen beszámolót tartott. Ez esemény-szervezet példánélküli lehetett, de meghozta az egyetemes álláspont kialakítását.

A Bizottságok nevében a feladat is meg van határozva. A község nagyságához és lakosainak számához soknak tűnik az öt bizottság. De ha cél volt a közösségi munkában mind nagyobb részvételi arány, akkor ez a teljes község bekapcsolásával valósult meg.

Rendkívüli feladatot lát el a Mezőgazdasági, Begyűjtési és Pénzügyi Bizottság. Ezek ügyfel alanyai 2/3-ad részben más községek, vagy városok lakói. A szántással, vetéssel, betakarítással, megmőli mennyit vessen, a beszolgáltatással, hogy időben már a tartólól vigye a beadásra *szánt* terményt a begyűjtőhelyre. Vagy az adó behajlás hány közvetett lépcsőben fogan a végül tényleges befizetés. Ugyanakkor mind három bizottságnak havonta és negyedévenként kellett éves göngyölítésben a VB-hez beszámolni, és értékelés után járasi Hivatáshoz terjeszteni.

A községnek politikai és gazdasági bázist jelentett a helyi Gépállomás, a Gencshati Állami Gazdaság, a Felvasárló-telep és a Szociális Otthon.

A gépállomáson képzett politikai ismeretekkel rendelkező vezetők és dolgozók voltak, akik hatáskörükben azt gyakorolták és közben a közösségi Tanácsnak, valamint a VB-nek is tagjai voltak, s ezen túlmenően több népművelő segítette a közigazgatást.

Az említett többi szervezet gazdasági, foglalkoztatási alapot nyújtott. Nem sok község mondhatta el, hogy nincs munkanélküli az állandó lakosai között. Dolgozni itt lehetősége volt mindenkinnek, szociális segély támogatóra csak egészségi okok miatt szorultak kisebb létszámban. A több munkaadó szervezet között a bérarány igen csak kialakult volt, ami kevésnek és soknak is tűnt olykor.

A község levezetésének, ügyviteli kezelésének tömegében az állami gazdaság, mint gazdálkodó egység adta a legtöbb munkát. A gazdaság állami tagosított, valamint állami tartalék földekből jött létre, aminek alapja öföldéki hatáiban valósult meg. A volt tulajdonosok földjének cserével való rendezése, míg mások TSZ-be adása, valamint az állami részére történő lemondása: közben a doserek, markolók és kottók építettek a csatornákat, addig a földnek se cseréjére, se tagosítására vonatkozó híása sehol sem volt. A Földhivatal (a Telekkönyvi Hivatal) csak írásban előterjesztett igazolt hiteles okmányok alapján hozott határozatot. Ennek lebonyolítása olykor évekbe került. A karosultak keresték a földet, de nem találták, s ebben útközponton volt a helyhatóság. A cseréngatlant több esetben más községek hatáiban, jobbk esetben az öföldéki hatáiban lévő állami tartalék területekből mérték ki, de mivel ennek okmányait bizonyítéka is lett, hosszabb idő is eltelt, sőt több esetben már a terület is másutt lett kimerve.

Igy adódott, hogy a szerencsétlenebbek minden éven máshol, vagy sehol nem találták a földjüket, de nem kevesen voltak, akik jogtalanul ugyan de a végtelen határon fogtak maguknak, szántottak, vetettek, arattak.

Az idővel beindult földhivatali gépezet heti 12-13 határozatban küldte a községnek az értesítést, és ennek átvezetése, egyeztetése, igazságszolgáltatása mérheterlen munkát, terhelést adott a VB-nek. Nem utolsósorban ilyen okmányolvas alapján adott, beszoigaltatást előtérni a földhasználatnak, még annak további ismeretében, hogy Ofoideák földtulajdonosainak jelentős része makói, vagy más helységbeli lakos volt.

A Tanács végrehajtó politikájára osztályharcos volt, ennek szinten tartására minden tanácsülésen 3-4 oldalon leírt és felolvasott, a tőkés Nyugatot ellen szóló ismeretterjesztés volt napirenden. A gyakorlati osztályharc helyben nem nyilvánulhatott meg hiszen a lakosság zöme egy osztályhoz, a dolgozók tömegéhez tartozott. Két úgynevezett külak gazdát tartottak nyilván, akiket egymás között nem így mérlegeltek.

A Tanács tagjai, a VB tagjai és dolgozói 1970-ig többször és valamennyien kiscserélődtek. Voltak helybeli és vidéki dolgozók egyaránt. A pótlás a közlekedés miatt nehézségbe ütközött, de ilyen összetételű és létszámú munkaadó a helybeliektől nem adódott.

A VB legtöbb feladata a Bizottságok munkaprogramjának kitöltése, feldolgozása, ellenőrzése és értékelése volt. Politikai programok rendszeresen adódtak, a gazdaságot a költségvetés határozta meg.

Főbb események időrendi felsorolása, a község fejlődése tekintetében:

1949. VII. hó az 1943-ban szervezett postai kirendeltséget felújítják és állandóvá teszik, önálló hivatalként működik.

A Béke TSZ 48 taggal és 240 hold földön megszerveződik.

1952. III. Rákosi Mátyás születésnapjára (írások szerint ez volt az első, s több nem követte) a beszoigaltatás teljesítésére maximális mozgalmat szerveztek: *lendülettel haladt a begyűjtés, ezt a lendületet tartani kell.* Ugyanerre az időre tervezik a napközi-otthonos óvoda beindítását. Ez év szeptember hónapban hoz a VB költségvetéssel aláírtatást az óvoda beindítására, amit a Népjóléti Miniszterhez terjeszt elő.

1952. A III. Békakölcson jegyzés eredményessége céljából Békabizottságot alakítanak. A VB vezetői és alkalmazottai a község egész területét átfogva egy-egy körzetben a melléjük rendelt népművelőkkel, családátogatást szerveztek, amíg eredményhez nem jutnak a VB határozat szerint: *Még kellene érteni, hogy ebből az életszínvonalunkat emeljék, ne kelljen dollár kölcsönt folytatni, saját erőnkkel építsük fel az országunkat.*

1955. A község igényének megfelelő, jól tervezett szarvasmarha és sertés apállattelep-et épített a Tamács, költségvetési keretből. Az építést a Hódmezővásárhelyi Építőipari Vállalat végezte. Szépséghibája, hogy a megtervezett átadás helyett több mint 30 tételben sorolják fel a hiánypótlást 12.396 Ft költségösszegben.

1956. Az állandó bizottságok feladataiba tartozik a rendszeres, évi 2-3 alkalommal az adó, a begyűjtés versenysejti megszervezése. Most a begyűjtési versenyt szervezték járási szinten, amiben Öfoideák átlagban 122,4 %-kal sorban a 6. helyezést nyerte. A dícsért és oklevél mellett jutalomban is részesültek a kifaradt versenyzők.

1957. A meglévő villanyhálózatot a község területi fejlődésének megfelelően tovább bővítik, a teljes befejezés ekkor 131 eFt. Községfejlesztési keretből nagyobb óvoda építést tervezik.

1959. január A Csongrád megyei Tamács VB 151. számú döntése alapján a község tulajdonjoggal véglegesen megkapja a Gépállomás birtokában lévő épülettömbből a mai községházat.

1959-1960-ban több összetevőjű események alakulnak a községben:

- A gépállomás és az állat felvásárlás megszűnik, a Szociális Otthon kikerült a VB hatásköréből.

- Nagyobb összegű költségvetési hitelek halmazódottak fel, amit a község nem bír felhasználni. De megépült a hidmérleg, bővült a közvilágítás, a kultúrotthon részére TV-t vásároltak, 1000 nm járdát építettek, átadásra került a 33 férőhelyes napközionos óvoda (most 44 gyermek használja) teljes ékezesi rendszerben, a gyermekek 98 %-a jár óvodába. az iskolások száma 126 fő 6 osztályban. VB hatáskörben 3 tanítónak szolgálati lakás biztosítása megtörtént.

- A községnek 28 fős önkéntes tűzoltó egyesülete van. Vörös Sándor parancsnoksága alatt.

- A helyi iskolában 8 nevelő, a gencsháti iskolában 2 nevelő van. 1958-ban a hitoktatásra járók a tanulók 58 %-ban vettek részt az oktatásban, míg ez a következő tanévben 30 %-ra csökkent.

- A községnek (1915-1920-ban furt) 18 artézi kútja van, a csőhálózat hossza a beltületen 1200 méter, 7 kifolyó van, mind a 939 lakos teljes vízellátást élvez.

- Termelőszövetkezeti Bizottság alakult a termelőszövetkezeti mozgalom szélesítése, a korszerű nagyüzemi szocialista gazdálkodás eredményeinek ismertetésére.

1961. január 12-én mindenki részére, akit illet hatóságilag kihirdetik, hogy Öfölkék Termelőszövetkezeti közösséggé alakult át, és felkérték az állami Távirati Irodát, hogy ezen határozatukat széleskörben hirdessék meg.

A község határában névszerint 302 olyan Makon lakó földtulajdonos van, akik a TSZ-be nem léptek be, nem akarnak belépni. A helybeli lakosok nagyobb részének 1945 óta van földje, amihez ragaszkodnak, akik évekkal ezelőtt beléptek a TSZ-be, időközben már azok nagyobb része ki is lépett: mondják *elég volt a szolgaságból.*

Minden évben folyamatosan költségvetési keret áll rendelkezésre: középületek, iskola, villany, út, járda, tüzoltó egyesület, sport és kultur intézmények stb. fenntartására és fejlesztésére.

Több témából összeállított községi statisztika:

6.213 hold	- a község teljes területe 1959-ben
	- ennek tagolása:
2.405 hold	- állami gazdaság
316	- Dózsa TSZ
350	- Dózsa Népe TSZCS
3.126	- egyének
16	- szoc. otthon
436 belterület	- munkaképes lakosság (18-60 év)
304 fő	- mezőgazdasági foglalkozású ebből:
9	- ipari-üzemi
9	- ipari magán műhely
39	- közalkalmazotti
75	- egyéb foglalkozású
163	- állami gazdasági dolg.
4	- ipari tanulók
4	- középiskolába tanulók
1	- egyetemen tanuló
239	- helyi lakosságból: kisparaszi
34	középparaszi
2	kulákként nyilvántartott gazdák.

1960. január 12-én az Arany Kalász helyi TSZ. 155 taggal 642 hold földön szövetkezett.

1948. őszén 13 taggal megalakult a Dózsa Termelőszövetkezet. Alapító tagjai földnélküli és kisebb földterülettel rendelkező földeski és öföldeski lakosok voltak. Az elnök: Lajtos József.

1949-ben a szervezés eredményeként 74 tagnak 380 kh. földterülete van. A termelőszövetkezet megyei szinten is jó hírben állt, az eredményes és kiemelkedő teljesítmésben díjazott országos versenyt nyert.

1957-ben az öföldes Béke Termelőszövetkezet beolvadt a Dózsa-ba, így a terület növekedés elérte az 1400 holdat.

A munkában résztvevő tagok száma:

Év	1953-ban	1964-ben
A szántó terület alakulása:	500 hold	1964-ben 3.234 hold

1964-ben:

árbevétele	11.083 eft
halm. érték	14.809 "
bruttó jövedelem	8.664 "

Minden községnek termelőszövetkezet, minden kisebb településnek önálló községi jogot adó decentralizálásnak kora lejárt, megvalósított A hatvanas évek derekán a centralizálási politika került előtérbe. Előjelei a kádári reform program, ami 1970-ig a termékek megfélelően kifejlődött. Központosított az igazgatást, a hatósági tevékenységet, kereskedelmet, szolgáltatást, iskolát és a többieket. Halálra ítélik azt, amit 1950-ben a tanácsrendszer hatalomra emelése alkalmával, hasonló szándékkal kialakítottak.

Öföldes község is ebben a bőrcsöben fordul egyik oldalról a másikra. 1946-48 években heti kétfő napon 2-2 óra helyi közigazgatási napot kapott a lakossági igény kielégítésére. Majd 1949-ben köjegyzőségi címen hasonló heti időben volt kiszolgálva a lakosság. Ez tervszerű előkészületi időnek is volt mondható a község önállósága felé. Az 1950-es tanács választással ez meg is valósult: önálló község lett Öföldes.

Nem máiól-holnapra, de évek alatt elfogadott kisközség formálódott a helységből. Társadalmi-gazdasági bázisa és erre igényes lakói is voltak. De az új mechanizmus 1970-ra beleszólt a község életébe. Az eddig előkelő helyen értékelt községet rábeszélmi próbálja a járási partbizottság, hogy előnyösebb, jövőbe mutató út volna Öföldes és Öföldes közös községgé való átalakulása.

Mindent az évtized derekán megelőzte a kereskedelem, a TSZ-ek fiziója, felvásárlás, iskola és más gazdasági tevékenységek Földesre való centralizálása. Ilyen előfeltételek után 1970. október hó 19-én 9 órai kezdettel ül össze az Öföldes Községi Tanács utolsó ülésére, ahol egyedüli előadó a Járási Partbizottság ismert aktívája volt, és a hallgató, vitalkozó, bele nem törődő tanács tagja. Színesebbre sikerült a 46/1970. T. számú határozat összeállításának szövege, mint a valós helyzetről hátramaradt eredeti hangkép szövege jegyzet.

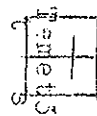
Lényegében kialakított indoklással összehájtott határozatban kéri Óföldék Község Tanácsa Tanácsát, hogy az 1954. évi 9. tv. alkalmazásával Óföldék és Földék községi taacsokat közös községi tanácsra szervezze át. Ez meg is történt 1971. január 1-vel.

Ezt követő idő hangképei csak a faluban egymás között cseréldött elégedetlen véleményükben. De ment minden a maga rendjén, talán olajozottan is. Kialakult a közös községi Tanács a törvénynek megfelelő és szükséges helyi szervekkel.

A harmadik Magyar Köztársasági hatalomban a helyhatóság jelképe a Polgármester, akit az első és második választási ciklus idején választás után Barlai (Bugyi) József óföldéki lakos tölt be. Nevezett ősi földéki származásu, visszafelé vezethetően hetediziglen földéki születésű és földéki illetőségű állampolgár.

Ezzel az óföldéki történelem elbeszélése lezárult.

N Y U G A L

S O R

H A L O M U T C A

Z Ö L D Á S U T C A

M e r e s z t u t c a

F E R E N C Z J O Z S E F k i r . n é u t c a

F E R E N C Z J O Z S E F k i r . n é u t c a

H O S S Z Ú T C A

K o r o n a u t c a

M a l o m u t c a

V ö l g y u t c a

O s o n k a u t c a

K e r e s z t u t c a

K e l e t i

s o r

F S Z A K I S O R

FÖLDEK KÖZSÉG BELTERÜLETE

Az 1846. év tavaszán kijelölt településnek megfelelően.

A község telepítéseket kijelölt 150 kat. hold földből 115 kat. hold területen kiűzték a házak és a hozzátartozó beltelkek, valamint a közterületek, utak, utcák szükséges területét.

A törzs telepítés a mellékelt térrajz szerint történt, aminek jelentős részét 1846-1847 években, majd 2-4 éven belül a teljes területet felszították, egyenlőre 311 telket mértek ki.

A felépítendő házak házszáma megegyezett a telék sorszámával, ami mai községhezával kezdődött eggyel és folyamatosan folytatódott. Egyébként a telékszám "házszámozás" 1940-ig volt meg, amikor az utolsó házszám 910. sor ill. házszámot ért el. Míg utca neveket csak 1865-70-es években állapítottak meg, a községben jelenleg is aktuális alapján. Pl. A Völgy utca alsó végén mélyebb fekvésű volt, a Malom utca végén malom volt, Ferencz József király 1867. június 8-án történt megkoronázása után lett a Makói utca átnevesítve Ferenc József kir. utcára, míg a Gajdosi utca Erzsébet Kir. né utcára, a Halom utca felső végén lévő dombtól, a Korona utca a királyi koronától, a Csonka utca, amint az térképről is látható, a Szarazér vonala miatt csonka volt, a Hosszú utca a hosszáról. A Szt. László tér a templomnal kapcsolatos, Zöldág utca hagyomány, vagy legenda szerint a nagy építkezés alkalmával itt volt először a legtöbb "zöldágas" tétő. A szélső utcákat pedig Egfajak szerint.

A térképen a régi utca neveket írtam be, az alábbi összeasonltás szerint.

<u>Regi elnevezés</u>	<u>Mai elnevezés</u>
Eszaki sor	József Attila
Nyugati sor	Dózsa György
Keleti sor	Ady Endre
Hosszú utca	Kossuth u.
Szent László tér	Szabadság tér
Kereszt u.	Béke u.
Kereszt u.	Petőfi u.
Halom u + Zöldág u.	Bajcsy Zsilinszki u.
Ferenc József + Erzsébet királyné u.	Feliszabadulás ut
Malom u. + Korona u.	Táncsics Mihály u.
Völgy u. + Csonka u.	Somogyi Béla u.

Eredetben a szélső utcákkal szemben szántó földnek tartott területeken idővel a szemben lévő oldalakon is ház helyeket mértek ki. A századfordulót követően, így kapott még egy házsort a Keleti sor, az Eszaki sor és a Hosszú utca. Azonos időtájtban (azért említek időtájt, mert egy-egy ház hely juttatás lebonyolítása 2-3 évet is igénybevevett, a hitel és a többi felügyeleti szerv jóváhagyása miatt.) az 1908-1910-es években a Karabukái sorral, Erály és

Vásár-ter házaival bővült a község lakóterülete. Míg a világháború után, a huszas évek elején, a Nyugati soron a szemben lévő területen a vasút vonaláig.

A község legnagyobb és legterjedelmesebb terület kiosztása 1942, 1946 és az utána következő évek, évtizedek alatt történt folyamatos fejlesztés keretében. Mind ez utóbbi elősegítette, hogy a területet a községnek nem kellett megvenni, helyettes csereterületet kaptak az érintett, volt tulajdonosok.

Ide tartozik az közlekedési lehetőség is. A községben az első téglajárda 1860 körül a parokjától a templomig, az iskolától a községhezéig, majd 1881-ben a Zarda felépülésével addig volt kiegészítve.

A századfordulón a törzstelépülésen, de később valamennyi utcában is, csak az egyik oldal volt kiteglázva, a Nap járása szerinti meleg oldalon, vagyis amelyikre de. 9 órától du. 4-5 óráig melegített. Ez az állapot egyes utcákat (ezek voltak többségben) elkísért az 1940-es évekig.

A Makadám út 1905-1906-tól még csak a községen átv vezető út volt, a belterületen (templom tér, a temető, a malom) út szakaszai csak az 1930-as években épült ki. Erdékes, de megemlítendő, hogy a felépült mai községhezéig előtt csak 20-25 méterre bírtak követi fedni az utat.

Földeák és Óföldeák között lövönnyel csillag, illetve lőrének nevezett vaspálya volt, és melllette földút. Az igen rossz út állapotát 1927-ben szüntették meg és jelölték ki és a kétoldali csatornából kitemelt földanyaggal emelték az út palástot, kövezés alá elkészítve.

A község középületéhez, valamint a magán építkezéshez szükséges föld töltés és téglagyártáshoz a szükséges anyag kitermelésére a mai is ismert Sárgaroldes gödört jelölték ki. A téglá- és cserép gyártók magánvállalkozására nyitották meg a Gillingert János fele égető gyártótelepet. Adott időben a téglá vidékről történő szállítását a minden irányú földút nem tette lehetővé.

A község házainak építéskor már volt megyei építési törvény, ami 1907-ig a Vármegyey hatáskörébe tartozott, melyben elő volt írva a szilárdanyagú (na)unk a téglá jöhett számitásba) alapozás nélküli tartós használatra házat építeni nem lehetett. Természetes a község idelepedésével ismert minden irányú helyzetet, ennek a szabálynak ilyen mértékű építkezésben nem lehetett eleget tenni. Az alapba a szigorú döngölés mellett nádat, gyékényt raktak, ami felvette és elpárologtatta a vizet. A község tengerszint fekvése 88 m felett van, tehát biztató, de nem a tenger veszélyességére gondolva, hanem a község kiemelkedő magassági fekvésére. Ebből eredő bizakodás reményében fordult Oltványi Pál plébános Albrecht királyi főhercegehez és hozta ki Földeákra. Ha nem is engedélyt, de a helyszínelés alapján közbefjárásával nyújtson segítséget az elterő építés miatt kirott büntetés méltányolt elengedését, hogy a Megyei Hatóság ne súlytusa büntetéssel az anélküli is összeroppant szegény lakosságot. Közbefjárása a Főhercegg látogatásával eredményes lett.

A temető kijelölése a község területének kimérése alkalmával történt, a Nyugati sorral szemben lévő szántóföldből. Mégpedig előbb a *gödörföld*, vagyis az általunk ismert sárgaföldes gödör. Az utca felüli partos részen egy szelimalom épült legelőknek. A gödör szolgáltatta azt a földmennyiséget, amit töltésnek vagy falveréshez használtak. Később az Előljáróság a középületekhez szükséges téglát is itt verette, ill. égette. A gödör szélességének megfelelő méretben a leendő vasútvonalig mérték ki a köztemetőt, majd 1860-65 évben a gödör vonala és a jelenlegi kápolna vonalával leválasztott vasút felüli rész volt a róm. kat. temető területe, majd az 1908-1910-es években az utca vonaláig mérték ki, új temető megjelöléssel.

II. RÉSZ

FÖLDEK KÖZSÉG TÖRTÉNELME 1846-TÓL NAPJAINKIG

A község új településének helyét a megállapodást követő időben 1846 kora tavaszán Mátéy Pál hiteles földmérő a Szarazér mellé téglalap alakú 115 kat. hold területtel kitűzte és ház helyként kimérte. Adott időben 4 egész és 2 felsoros utcában 311 telket. A kimért települési terület legmagasabb felszínére négyzet alakban a templom és a piac részére jelölte a tér területét. Erre a térre nézve épült a mai községháza, az iskolák és más szükséges középületek.

A terület csere, nyílván mérnöki számítások alapján szerencsésen választott terület lett, mert még mindig a folyók szabályozását megelőző 1853, 1855, és 1866 rendkívüli vízhozam idején sem közelítette meg a veszély.

Ma át nem érezhető, szavakban ki nem fejezhető megpróbáltatáson keresztül ment lakosság elcsüggedésében is olyan akaratral és erővel fogott a jobb jövő építéséhez, hogy még az év, 1846 őszéig számtalan ház, legalábbb szűkség lakási szinten felepuitt. Bizony addig nád kúpok alatt szorultak, helyben éjt-nappalra téve minden erővel dolgoznak, hogy mielőbb még egyszer fedél alatt élhessenek.

Maga a megállapodási és szerződési procedúra nem ennyire egyszerű megnyilvánulásokban történt. Ennek betűszerinti megjelenítése a Nava család 300 éves történetében lesz olvasható.

Az emlékezetes 1848-as Szabadságharc idejéből irattari emlékek egy csekély töredéke.

1848. március 23-an megjelent:

Földek Helység Erdemes Előjárói, Tiszteit Polgártársaim!

A megyei hatalommal felruházott Valaszmány rendelte következtében tudósítom Polgártársaimat, hogy átalakulásunk tárgyában I. hó 26-án a reggeli istentisztelet után a Helységházánál Négytűlést fogunk tartani, melyen szíveskedjenek megjelenni. 1848. május havában lesz szavazattal bírók összehátása.

Nagyjaki kerületben Apátfalva és Földek küldöttségi tagjai:
Horbauer Sándor, Dediszky József, Serházi János

Alattas s.k.